

limburgs tijdschrift voor genealogie

UITGAVE VAN DE SECTIE GENEALOGIE VAN HET LIMBURGS
GESCHIED- EN OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP

Administratie, lidmaatschappen, losse nummers:
L.G.O.G., postbus 83, 6200 AB Maastricht, giro 1037880 t.n.v. L.G.O.G.
Redactie: Louis Loyensstraat 22, 6221 AK Maastricht ISSN 0169- 5177

Verschijnt tenminste één maal per kwartaal.

125 JAAR

JAARGANG 16 (1988) - NUMMER 4

RECORDJAAR

De beoefening van de genealogie mag zich nog steeds in een stijgende belangstelling verheugen. Zeker in Limburg, dat zo'n veertig jaar geleden nog een achtergebleven gebied was, maar nu op kop loopt. Er zijn duidelijke cijfers die dit bevestigen. Ten eerste, het aantal leden van de Sectie Genealogie, dat momenteel ruim 800 belooft, en nog steeds langzaam maar zeker stijgt. Ten tweede - en dit is misschien nog belangrijker, want het is een blijvend resultaat - heeft het aantal genealogische publicaties dit jaar een nieuw record gevestigd: in ons tijdschrift werden in 1988 niet minder dan 21 afzonderlijke publicaties in boek aankondigingen en boekbesprekingen behandeld.

Daarmee is een absoluut record gevestigd.

INHOUD VAN DIT NUMMER

- 97. Medelingen. Boek aankondigingen. Boekbespreking.
- 99. De familie Passue in Urmond en Berg aan de Maas, door Harry Strijkers, Koningsberg 17, Berg aan de Maas, 6129 AT Urmond.
G - Passue - 1 t/m 4.
- 103. Genealogie Ubachs, door J. J. G. Albert, Bijvoet 18, 6444 VN Brunssum, met medewerking van J. M. J. Keybeck, Peulenstraat 3, 6114 HV Susteren; wordt vervolgd.
G - Ubachs - 9 t/m 22.
- 117. Vervolg op: Soldaten in vreemde krijgsdienst (vervolg van 83 - 68); wordt vervolgd. Nieuw adres van de auteur: L. Lemmen, De Raak 14, 6003 PD Weert, tel. 04950 - 24922.
D - Soldaten - 17 t/m 18.
- 119. Het wapen van de landjonkers van Werst (de Warsage), door A. H. C. van Wersch, Ericapark 10, 2403 EG Alphen aan den Rijn.
H - Limburgse familiewapens - 7 t/m 10.
- 123. Wat is een familiewapen?, door Régis de La Haye, Louis Loyensstraat 22, 6221 AK Maastricht.
H - Limburgse familiewapens - 11 t/m 16.

Rectificatie

In het artikel getiteld "Emigranten uit Limburg 1851 - 1977" zijn enige kleine foutjes geslopen. De eerste naam vermeld op blz. 88 - 49 moet niet zijn Penner, maar *Venner*; de tweede en de derde naam van blz. 88 - 52 moeten niet gelezen worden als Siveron, maar als *Sweron*.

BOEKAANKONDIGINGEN

Binnenkort verschijnt als uitgave van het Instituut voor genealogie en Streekgeschiedenis het boek Genealogische Aantekeningen over de families Van Der Sterren en Snellen (Horst, Sevenum), onder redactie van Edm. M. A. H. Delhougne en G. J. Dethmers.

De oudst bekende voorvader Daniel van der Sterren leeft rond 1650 in Sevenum. Zijn zoon Gerardus huwt met Joanna Snellen; uit dit echtpaar worden kinderen geboren, die zowel onder de naam *van der Sterren* als *Snellen* een talrijk nageslacht voortbrengen.

Het werk bestaat uit drie delen, te weten: 1. De stamboom van der Sterren. 2. De stamboom Snellen. 3. De kwartierstaat van de kinderen uit het echtpaar van der Sterren - Snellen, uitgewerkt tot en met 10 generaties. Het boek wordt gedrukt door drukkerij Ars te Roermond op 135 grams kunstdrukpapier in het formaat van 165 x 240 mm. Het wordt ingenaaid en gebrocheerd en bevat 256 blz. waarvan ca. 20 blz. foto's en illustraties; het boek wordt afgesloten met een alfabetisch register.

U kunt het werk uitsluitend bestellen door intekening. Dit is mogelijk door fl. 49,50 over te maken op postgiro-rekening 104 56 24 ten name van het Instituut voor Genealogie en Streekgeschiedenis te Roermond onder vermelding van "van der Sterren/Snellen".

Najaar 1988 verschijnt: "Historische - naamkundige studie van Deurne (Brabant)".

In deze uitvoerige studie van geschied- en naamkundige aspecten van Deurne diept historicus J. Mertens verscheidene onderwerpen op uit het verleden van deze Brabantse gemeente en Limburgse parochie. Uiteenlopende informatie wordt verstrekt over de heren en boeren van het dorp, hun samenleven (o.a. met Tessenderlo), hun wederwaardigheden, hun namen, hun gronden en hun werk. Een uitgebreide bibliografie en bronnenopgave en de ervaring van de auteur op het vlak van de lokale geschiedschrijving staan borg voor degelijk werk. Uitvoering: formaat 160 x 240mm, papier 90 gr./m², 304 bladzijden, verlucht met 40 foto's, genaaid gebonden, zeer beperkte oplage. Verschijningsdatum: najaar 1988. Prijs: 650 Bfr. + verzendingskosten 100 Bfr. Wie een of meer exemplaren van het boek wil bestellen, gelieve het verschuldigde bedrag over te schrijven op rekeningnummer 735 - 2101199 - 70, ten name van "Vereniging voor Lokale en Regionale Geschiedschrijving," Postbus 18, B - 3568 Hechtel - Eksel.

BOEKBESPREKING

P. M. E. Franck, De geschiedenis van de Familie Meels. Deel 1, Merkelbeek. Formaat A - 4, 78 blz. Bij de auteur: Stationsstraat 37, 6433 JN Hoensbroek.

Bij het doorbladeren van dit eerste deel van de familiegeschiedenis Meels krijgt men een positieve indruk, omdat de auteur van zijn werk geen "telefoonboek" heeft gemaakt, maar serieus geprobeerd heeft tot een beschrijvende familiegeschiedenis te komen. Wanneer men echter het werkstuk nader bekijkt, dan slaat de gunstige indruk al snel om in een negatieve beoordeling. Op de eerste plaats, was het echt nodig maar liefst 26 bladzijden (een derde deel van het boek!) te wijden aan de immer weer herkauwde gruwelverhalen over de Bokkerijders? Maar het boek heeft veel ergere gebreken: de manier waarop de gegevens uit de kerkregisters verwerkt zijn. De niet bestaande voornaam Joes is nog het minste kwaad, maar doet al het ergste vrezes. En de vrees werd bevestigd: zoals uit een steekproef blijkt, heeft de auteur klakkeloos uit de klappers overgeschreven, en daarenboven nog foutief overgeschreven! Als steekproef de doopgetuigen vermeld op blz. 11, met in de linkerkolom wat de auteur er van maakt, en in de rechterkolom wat er in werkelijkheid in het kerkregister staat.

Wat de auteur er van maakt:

Bij doop Brunssum

23 juli 1708: get. Joannes Heutz, Helena Moenen, Catharina Clooten, Lucas Trijbels.

Bij doop Brunssum

26 oktober 1711: get. Joannes Heuts, Arnoldus Tullers, Mechtildis Peeters, Catharina Wijnen.

Wat er in werkelijkheid staat:

get. Joannes Heutz; Helena Moenen, echtgenote van Joannes Clooten; in haar plaats trad op Catharina Clooten, echtgenote van Joannes Renckens.

Arnoldus Tullers, uit Nieuwstadt, en Mechtildis Peeters, uit Amstenrade; in hun plaats traden op Joannes Heutz en Catharina Wijnen, echtgenote van Bartholomaeus Francken.

Doopgetuige Lucas Trijbels komt ook uit de klappers, maar hoort bij een geheel andere doop! Uit de fotocopie van de desbetreffende passage in de klapper van het Rijksarchief, is ineens duidelijk welke fout de auteur gemaakt heeft:

Jacobs	Mathias	23, 07, 1708	—, Joannes Meels, Gertrudis	Renckens, Joannes Heutz, Joannes Heutz, Helena Clooten, Joannes Clooten, Catharina Trijbels, Lucas Schoenmakers, Maria
Jacobs	Mathias	08, 12, 1702	—, Joannes Schoenmakers, Catharina	

De grondregels van het bewerken van de primaire genealogische gegevens uit kerkregisters worden hier zo vrijmoedig overtreden dat de auteur, hoe goed hij het met zijn publicatie ook bedoelt, een dikke onvoldoende krijgt.

HARRY STRIJKERS**DE FAMILIE PASSUE IN URMOND EN BERG AAN DE MAAS****Genealogische aantekeningen over een Waals geslacht****Monument**

In het begin van de zeventiger jaren zijn verschillende oude woningen in de Berger Maasstraat wegens mijn schade onder de sloophamer terecht gekomen. Een van de fraaiste monumenten van Berg werd hiervan rond 1974 het slachtoffer, nl. het huis Passue. Dit voorname bakstenen, later wit gekalkte, pand werd volgens het ankerjaartal op de westelijke topgevel in 1746 gebouwd. Het lag met de brede gevel naar de straat gekeerd. De deuromlijstingen en de raamdorpels waren vervaardigd uit Naamse steen. Wie dit kapitale gebouw vroeger heeft laten bouwen is niet bekend. De "bouwheer" moet in elk geval welvarend zijn geweest. Wel bekend is dat het huis Passue niet door de gelijknamige familie is gebouwd, omdat de eerste Urmondse telg van de familie Passue zich eerst in 1846 te Berg a.d. Maas vestigde.

Huwelijk

Precies honderd jaar na de bouw van het monumentale pand in de Maasstraat trouwde op 16 april 1846 in de Bergse parochiekerk Jacobus Passue uit Urmond met de Bergse Maria Josepha Snackers. De bruidegom was op 26 april 1823 te Urmond ter wereld gekomen als zoon van herbergier/stuurman Johannes Mathias Passue en Joanna Catharina Gertrudis Berben. De bruid was een dochter van schipper Mathias Snackers en Anna Catharina Engwegen en had op 16 maart 1821 te Berg het levenslicht gezien.

De familie Snackers-Engwegen woonde in het uit 1746 daterende "Redershuis" aan de Berger Maasstraat, dat ook hun eigendom was. Dit blijkt uit de memorie van successie van Mathias Snackers, die werd opgemaakt na diens overlijden op 1 juli 1863. Hieruit blijkt dat zijn nalatenschap o.a. bestond uit de helft van "zes roeden zestig ellen Huis en erf", te Berg gelegen, kadaster sectie A nr. 590 en 529. Op een kadasterkaart van Berg uit 1841 is te zien, dat deze nummers corresponderen met het Redershuis in de Maasstraat. Omdat dit Redershuis ten tijde van zijn overlijden voor de helft zijn eigendom was, is het duidelijk dat de andere helft in bezit was van zijn echtgenote Anna Catharina Engwegen. Aangezien Mathias Snackers uit Urmond afkomstig was, is het niet onmogelijk dat de familie Engwegen vantevoren de eigenaars waren van het Redershuis.

Vanaf 1846 kan het majestueuze gebouw met recht "huis Passue" worden genoemd. Het is frappant dat beide ouderparen van het nieuwbakken echtpaar Passue-Snackers eveneens in Berg aan de Maas waren getrouwd.

Mathias Snackers was zoals gezegd oorspronkelijk van Urmond en vestigde zich na zijn huwelijk in 1820

met Anna Catharina Engwegen in Berg a.d. Maas. Johannes Mathias Passue trouwde in 1822 met de op de Palmenhof bij Meeswijk (B) woonachtige Joanna Catharina Gertrudis Berben in de Bergse St. Michaelkerk. Hierna vertrok hij met zijn "Meeswijkse" bruid (geboortig van Limbricht) naar Urmond. In 1826 was hij reeds weduwnaar.

Bakermat familie Passue

De wieg van de familie Passue stond in het Walenland. Twee honderd en negentig jaar geleden, nl. op 12 juni 1695, trouwde een zekere Johannes Le Passeux in de Urmondse St. Martinuskerk met Anna Thijssen. Bij de huwelijksinschrijving werd door de pastoor vermeld dat de bruidegom uit Jemeppe afkomstig was. Omdat er in het Belgische Wallonië twee plaatsen voorkomen met deze naam, nl. Jemeppe sur Meuse ten westen van de agglomeratie Luik en Jemeppe aan de samenloop van de Orneau met de Neder Samber in de provincie Namen, is het moeilijk vast te stellen waar deze eerste "Passue" precies vandaan kwam. Genealogisch onderzoek ter plaatse zou hierover uitsluitsel kunnen geven.

Pater D. Meuwissen (†) vermeldt echter op bladzijde 13 van een door hem samengesteld "Buiten-serieregister" (Parochie-archief St. Martinus Urmond) dat de Passue's afstammen van deze Jean le Passeux afkomstig uit Gemepe, provincie Luik. De familienaam is volgens hem afgeleid van "Le Passuer" ofwel "De Veerman".

Ons inziens is deze Le Passeux echter niet zonder meer als de stamvader van de Passue's aan te wijzen. Elders in deze bijdrage wordt deze zienswijze verder toegelicht.

Vestiging Urmond

Onze Johannes Le Passeux had er geen gras over laten groeien, want reeds twee maanden voor zijn huwelijk, op 9 april 1695, was dochter Maria geboren. Het echtpaar Le Passeux-Thijssen kreeg in Urmond vijf kinderen. Welk beroep Johannes uitoefende is niet bekend. Het is niet uitgesloten dat de Maasvaart (in de ruimste zin des woords) brood op de plank bij de familie Le Passeux bracht. Dit beroep (mogelijk schipper of stuurman) en zijn romantische "escapades" met de Urmondse Anna Thijssen is debet geweest aan de vestiging van de familie in het Gulikse havenplaatsje en "Vrijheid" Urmond.

Stamreeks Passue

Bovengenoemde Johannes Le Passeux is echter niet zonder meer aan te wijzen als de oudst bekende stamvader van de Bergse familie Passue. Zoals reeds vermeld waren de echtelieden Johannes Mathias Passue

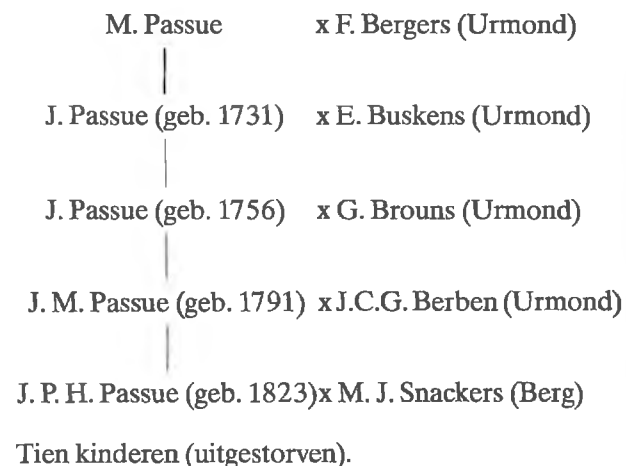

Huis Passue: gebouwd in 1746 en gesloopt rond 1974. (tekening: Fernand van Rooy).

- Joanna Catharina Gertrudis Berben de ouders van de eerste "Bergse Passue". Johannes Mathias Passue was op zijn beurt weer een zoon van het echtpaar Jacobus Passue en Gertrudis Brouns, geboren op 8 februari 1791 te Urmond. Stuurman annex landbouwer Jacobus Passue was weer een zoon van Joannes Passue en Elisabeth Buskens, ten doop gehouden op 26 september 1756 te Urmond. Speurend naar een doopinschrijving van een Joannes Passue in de Urmondse kerkelijke registers komen we in 1730 én 1731 een doopakte tegen van een Joannes Passue. Beide keren waren het zonen van Mathias Passue en Francisca Bergers. Aannemelijk is dat de eerste Joannes (elders) is overleden, zodat we mutatis mutandis de Joannes die in 1731 werd geboren als de oudste met zekerheid bekende stamvader Passue kunnen aanwijzen.

In welk verband onze eerdergenoemde Johannes Le Passeur moet worden geplaatst, is niet helemaal duidelijk. Misschien was hij wel de grootvader van de in 1731 geboren Joannes Passue. Dit laatste blijft echter een hypothese.

In schema ziet bovenstaande beschreven stamreeks er als volgt uit:

De Bergse Passue's

De Bergse telg van de Passue's, bij zijn huwelijk in 1846 nog "jongman" genoemd, exploiteerde een kolen- en houthandel. Ook bouwmaterialen behoorden tot het assortiment, o.a. stenen en kalk (zie advertenties). Al deze materialen werden per schip via de Maas aangevoerd. Hierbij werd tevens een grote boerderij gedreven.

Jacobus Passue was qua lengte niet groot. Bij de keuring voor militaire dienst was hij ca. 1,64 meter groot. Hij had een laag voorhoofd, bruine ogen, een "gewone" neus en mond, een ronde kin en bruine

Bij J. Passen-Snackers te Berg,

zijn aan zeer billijke prijzen te bekomen, schoone en zware dennen, dienstig voor balken, warmen, kepers, treuen, enz.

Mercurius 3-1-1863.

Advertentiën.

TE KOOP

150 à 200,000 mooie

TROCKELSTENEN,

zeer geschikt voor gevels en Landwerken, staande te Berg, aan de Maas, zich te adresseren bij

J. PASSUE, te Berg.

Mercurius 18-6-1864.

 De ondergeteekende maakt bekend dat hij voortdurend voorzien is van verschillende soorten van

STEENKOLEN,

die hij op aanvraag zijnen begunstigers aan huis zal leveren.

De goede hoedanigheid zijner waar is van algemeene bekendheid, en maken dus alle verdere aanbeveling overbodig.

J. PASSEU, te Berg.

Bij hem zijn mede uit de hand te koop circa 10,000 stuks

dennenboomen, dienstig voor bouwhout, als treuen, kepers, warmen, balken, enz., waarvoor men zich adresseere bij *Hendrik Paland*, Rijksveidwachter te Berg.

Mercurius 27-1-1866.

haren en wenkbrauwen. Zelf ging hij niet onder de wapens. In die tijd kon er, tegen betaling, nog een plaatsvervanger worden gestuurd.

De zaken floreerden blijkbaar goed, want in 1864 kocht Passue van Augustine Cecile De Spirlet, echtgenote van Jean Francois Leopold, baron De Villefagne de Vogelsanck de grote hoeve "De Hoogenberg" voor de totale som van f. 37.800,00. Bij deze door de aanleg van het Julianakanaal afgebroken hoeve behoorden landerijen in Meeswijk (B), Obbicht en Papenhoven, Born en Urmond De op Belgisch grondgebied gelegen onroerende goederen vertegenwoordigden hierin een waarde van f. 4.252,50. Burgemeester Jan Willem Scheepers van Borgharen fungeerde bij deze transactie als gevolmachtigd tussenpersoon voor de in Bouvignes bij Dinant (B) wonende verkoopster van de hoeve.

Ook de echtelijke plichten werden door Jacobus niet verzuimd, want in totaal werden er tien kinderen uit zijn huwelijk geboren.

Van 1872 tot 1875 komt Jacobus Passue als pachter voor van het Bergse veerpont. Niet duidelijk is of hier inderdaad sprake was van pachten. Gezien zijn zakelijke besonjes zal meepachten of borgstelling eerder het geval zijn geweest.

Brand

Op 27 juli 1888 werd de familie Passue door brand getroffen. In de "Limburger Koerier" van 28 juli 1888 stond hierover het volgende geschreven: "28-7: Berg a.d. Maas 27 juli: Bij het hevige onweder van eergisterenavond sloeg de bliksem in de schuur van den heer Passue, alhier. Het vuur deelde zich onmiddellijk mede aan de stallingen. Alles, behalve het woonhuis, vee en meubelen, werd door den brand vernield, waaronder veel landbouwwerktuigen, machinerieën, vruchten enz.". "Eén paard werd gewond. Alles was verzekerd bij twee Belgische maatschappijen."

Erfenis

Bijna vijf jaar na deze brand werd de familie in rouw gedompeld door het overlijden van moeder Maria Josepha Passue-Snackers, op 23 maart 1893. Erfnamen van haar omvangrijke nalatenschap waren haar tien kinderen, terwijl haar echtgenoot Jacobus bij testament, verleden dd. 9-1-1880 voor notaris Theunissen te Urmond, het vruchtgebruik van al haar roerende en onroerende goederen erfde. De hoeve De Hoogenberg met tuin, boomgaard en bouwland, gelegen in de gemeente Born (oppervlakte 18 ha, 85 a en 25 ca) werd toen geschat op f. 24.575,00. In de gemeente Obbicht en Papenhoven bezat het echtpaar percelen bouwland met een geschatte waarde van f. 10.580,00. Het woonhuis met alle aangehorigheden in de Maasstraat werd geschat op f. 19.668,00. De levende have, landbouwwerktuigen en gereedschappen vertegenwoordigden een waarde van f. 2.350,00. Haar totale nalatenschap bedroeg de helft van f. 57.741,01 oftewel f. 28.870,50⁵.

Hoeve "De Hoogenberg", in 1864 aangekocht door Jacobus Passue. (tekening: J. Maessen).

Hier tegenover stonden hypothecaire geldleningen ter grootte van f. 17.725,00. Met achterstotale schuld f. 18.553,90. Het netto actief van de nalatenschap werd vastgesteld op f. 10.316,60⁵. Een heel vermogen in die tijd.

Bijna drie jaar na het overlijden van zijn echtgenote volgde Jacobus haar in het graf. Hij overleed in zijn woning op 6 februari 1896.

Kerkmeester

De familie Passue behoorde tot de Bergse "upper ten". In de Urmondse gemeentepolitiek speelde Jacob Passue echter geen rol. Dit in tegenstelling tot de Urmondse verwanten Passue.

Jacob Passue was in zijn leven wel lid van de Bergse kerkfabriek. Hier was hij in 1 april 1860 benoemd. Een jaar later werd hij voorzitter hiervan. Dit bleef hij tot 5 april 1863. Hierna werd hij benoemd tot president van het bureau der kerkmeesters van de parochie St. Michaël. Deze functie oefende hij enkele jaren uit.

Een zoon van de talrijke kroost van de familie, "Louis", behoorde bij de Bergse zangers van het eerste uur. Hij was vanaf het begin lid van de in 1882 opgerichte zangvereniging St. Caecilia. Vanaf 1890 speelde deze Louis verder het orgel in de Bergse parochiekerk en bleef dat in een lange reeks van jaren verzorgen.

Twee van de tien kinderen, twee dochters, stapten in het huwelijksbootje. Paulina trouwde met kantonrechter Willem Hendrik Joan Cambier van Nooten en Maria Josephina werd mevrouw Lemmens-Passue.

In 1943 overleed de laatste Bergse Passue, waardoor de familie in Berg uitstierf.

De familie Roex woonde als laatste in het "huis Passue", waarna het zoals reeds eerder vermeld, rond 1974 werd gesloopt.

Vijf gezusters Passue op de gevoelige plaats in de mobilisatietijd 1914-1918 samen met luitenant van Zuylen. Zittend v.l.n.r.: Louisa, Maria, Elisabeth en Melanie.

Staand v.l.n.r.: luitenant van Zuylen en Ursula. Luitenant van Zuylen was in die periode bij de familie Passue "ingekwartierd".

Bronnen en literatuur:

1. Simonis, A.H., Enkele aspecten uit de economische geschiedenis (blz. 236-237), in: "OVERMUNTHE" (1978).
2. Knoors, J.A., Grote en kleine monumenten in Berg en Urmond (blz. 200), in: "OVERMUNTHE" (1978).
3. Doop-, huwelijks- en overlijdensregisters parochies St. Martinus Urmond en St. Michaël Berg a.d. Maas.
4. Geboorte-, huwelijks- en overlijdensregisters gemeente Urmond.
5. Notariële archieven en memories van successie in Rijksarchief in Limburg te Maastricht.
6. Limburger Koerier 27-7-1888.
7. Mercurius 3-1-1863, 18-6-1864 en 27-1-1866.
8. Kadasterkaart Berg a.d. Maas uit 1841.
9. Notulen kerkfabriek parochie St. Michaël Berg a.d. Maas.

J. J. G. ALBERT met medewerking van J. M. J. KEYBECK

GENEALOGIE UBACHS

Over de familie Ubachs (Ubags) zijn reeds meerdere fragmenten van een stamboom verschenen. De familie met die naam is zo uitgebreid dat een alle generaties omvattend onderzoek nog lange tijd als een te ambitieuze onderneming beschouwd moet worden. Wanneer ook het onderhavige werkstuk aan deze beperking onderhevig is, troosten wij ons met de gedachte, dat een bevredigend geheel slechts te verwachten is na de publicatie van meerdere afzonderlijke delen. De meest bekende en de meest uitgebreide studie die over de familie verschenen is, is tevens de oudste: het werk van E. Vreuls (in handschrift) uit de dertiger jaren. Voor de lezers van het Limburgs Tijdschrift voor Genealogie verwijzen wij naar de bijdragen van de heren Ubags in 1974 en 1976. Het tijdschrift "Nederland's Patriciaat" heeft twee keer op uiterst summier wijze een bepaalde tak van de familie gevolgd: in 1938 en in 1974. Dat gebeurde door de auteurs Philippens, van de Venne en Gulikers. Bij de generaties voor 1700 volgden zij de lijn die E. Vreuls een halve eeuw geleden reeds getrokken had, maar hun bevindingen komen niet overeen met de resultaten van de schrijvers in genoemd Limburgs Tijdschrift.

Er bestaat ook geen consensus over de plaats van herkomst van de familie. In dit opzicht wordt vaak genoemd Ubachsberg onder Voerendaal, maar ook Ubach (Duitsland) of Ubach over Worms (Zuid Limburg). Wie voor de eerste opvatting kiest kan zich gesteund weten door de ondervinding, dat in Voerendaal de wortels te vinden zijn van vele, oude en uitgebreide takken van de familie. Reeds in 1380 woonde te Voerendaal een zekere Peter Ubachs in de "Hoeff Ingel Daell". Later wordt die plek "Ubachs-Berghe" genoemd, misschien wel naar een gezin Ubachs, dat ter plaatse "opten Berch" woonde of landerijen bezat. In 1450 was een Jan Ubachs leenman van een van de goederen "op de Berg", zoals Ubachsberg soms nog genoemd wordt. Deze Jan Ubachs komt in het onderzoek van E. Vreuls voor als de "vermoedelijke stamvader" van het door hem ontworpen genealogisch systeem. In het boek "Wandelingen in en om Heerlen" uit 1927 vertelt de auteur en historicus P. J. M. Peters dat vermelde leenman elders "Johann von Uebachsberg" heet. Ofschoon enige gereserveerdheid geboden blijkt, zullen wij de schrijvers Vreuls en Peters in hun opvattingen volgen en ons bij de verdere uitwerking van de oudste generaties aansluiten bij wat in hun afzonderlijke studies gevonden wordt.

Volgens Philippens is de familienaam Ubachs een toponymicum, een naam die ontleend is aan de plaats Ubach of Ubach over Worms (Waubach). Deze opvatting hoeft niet in strijd te zijn met de eerder vermelde gedachte over Ubachsberg als de geboortegrond

van de stam. Want zoals het dorp Ubachsberg onder de oude gemeente Voerendaal gemakkelijk naar een familie Ubachs genoemd kan zijn, kan op haar beurt de familie Ubachs haar naam gekregen hebben van de plaats Ubach of het er historisch mee verbonden Ubach over Worms. Het betekent eenvoudig dat de stamvader van de uit Voerendaal afkomstige geslachten Ubachs in de Middeleeuwen gewoond heeft in de heerlijkheid "Ubach", destijds behorend tot het rechtsgebied van het vorstendom Thorn, en dat deze stamvader of een van zijn nakomelingen zich later in Ubachsberg, in het land van Overmaze, gevestigd heeft.

STAMFAMILIE

I Jan Ubachs, ook geheten Johann von Ubachsberg, vermeld tussen 1445 en 1467, tr. met Katharina Retersbeck, dochter van jonkheer Gerhard von Retersbeck.

Uit dit huwelijk:

1. Heyntgen volgt II-A
2. een dochter volgt II-B

In het midden van de 15e eeuw bewoonde Jan Ubachs te Ubachsberg een hoeve, leengoed van Valkenburg (Wickrader leen). In 1445 ontving hij van de stad Aken een vergoeding als tegemoetkoming voor de schade, hem aangedaan door zijn zwager Wilhelm von Schafberg (Schaesberg). Wilhelm von Schafberg was getrouwd met Else Retersbeck, een zus van Jans echtgenote en dochter van beider schoonvader, jonkheer Gerhard von Retersbeck. Vermelde zwager Wilhelm had in onmin geleefd met wijlen schoonvader Gerhard, die tijdens zijn leven burger en dienaar van de stad Aken was.

Op 17-5-1462 bereikt "Johan van Ubachsberg" voor stadhouder en schepenen van Heerlen overeenstemming met de prior van het Karmelietenklooster in Aken over een erfenisruil.

In 1467 komt Jan van Ubachsberg voor als "stadhouder van de leenkamer".

II-A Heyntgen Ubachs, geb. omstr. 1480, overleden voor 1544,

tr. met Lysken (Elisabeth).

Uit dit huw.

1. Gort (Goert, Godfried) volgt III
2. Lysken, tr. met N.N. Uit dit huwelijk: een dochter Lysken.
3. Johann, tr. met Metthen (Mechtilde).

Heyntgen Ubachs wordt nog in 1550 vermeld in het cijnsregister van de parochie Voerendaal als bezitter van goederen te Ubachsberg. De cijnsen worden door zijn kinderen betaald: Goert, Lemmen "op die Bergh" (?) en Lijksen. Daarnaast wordt Heyntgen in 1559 vermeld in

een cijnsregister van kasteel Puth onder Voerendaal als gewezen laat (= leenman, naar het latijnse laetus = horige) van het huis en hof met akkerland Fronhoeffen (Vrouwenheide) te Ubachsberg.

II-B Een dochter Ubachs tr. met een zekere Grijn. In 1501 dragen de broers Jan en Adolf Grijs het erfdeel van hun grootvader "Jan Ubach van Ubachsberg" over aan de broers Godart, Willem, Margaretha en Maria van Strijthagen.

III Goert Ubachs, overleden tussen 29-8-1557 en 1-8-1559,

tr. met Lysken van den Esschen.

Uit dit huw.:

1. Heyntgen volgt IV-A.
2. Berbken ongehuwd overleden voor 1-3 1575.
3. Gortgen (Goutgen, Godefroid) volgt IV-B.
4. Laurent tr. Cornelia, Nuth.

Goert Ubachs wordt in 1550 en 1559 genoemd als medecijnsplichtig voor de goederen van zijn vader. Hij koopt van Hendrik van den Esschen het keurkeulse leengoed Ten Esschen en gebruikt deze hoeve als onderpand op 3-1-1554. Bij het kruispunt van wegen, waar de hoeve lag, zal wel een es gestaan hebben, waaraan het leengoed en zijn bewoners hun naam te danken hadden (Peters). In hetzelfde jaar en kort daarvoor hadden Goert en Lysken bij een erfenis vijf "sullen" akkerland en een erfgoed gekregen.

IV-A Heyntgen Ubachs, geb. omstr. 1535, tr. met Gyrthe (Gertrudis N.N.)

Uit dit huw.:

1. Gord volgt V

Heyntgen Ubachs wordt in het cijnsregister van kasteel Puth als leenman van Vrouwenheide vermeld. Op 1-8-1559 ontvangt hij met zijn broers en zuster, na het overlijden van zijn vader, het leengoed Ten Esschen met al het daarbij behorende land en weiden (LvO 6407).

Op 1-3-1575 draagt Heyntgen het hem toekomende deel van de erfenis van wijlen zijn zuster Berbke over aan zijn broer Goutgen en zijn vrouw Meijcken (Maria) LvO 6410).

IV-B Gortgen Ubachs, genoemd in 1575, tr. met Meijcken (Maria)

Uit dit huw.:

1. Heyntgen, geb. omstr. 1585, tr. met Margaretha Mees.

Heyntgen koopt in 1625 met Lambert Mees gronden van Geurt Cortenbach, gelegen op het goed Keerberg te Ubachsberg.

In het boven vermelde artikel van dit tijdschrift (L.T.G. 1974-1976) wordt op uitgebreide wijze aandacht besteed aan de afstammelingen van het gezin Ubachs-Mees. Hierna scheiden oze wegen.

V Gordt Ubachs, zn. van IV-A, wonend op de landhoeve Peerboom, overleden na 24 febr.

1607, tr. voor 1601 met Geertruid, overleden na 24-2-1607. Uit dit huw.:

1. Jan, volgt VI-A
2. Dymphina
3. Catherina, tr. met Hendrik Sleypen
4. Godefroid, volgt VI-B

Gordt is cijnsplichtig aan het reeds vermelde kasteel Puth. Hij staat ook vermeld als leenman van de laathof Peerboom te Voerendaal. De landhoeve Peerboom, gebouwd in de 14e eeuw en gesloopt in 1870, was aanvankelijk een adellijk riddergoed. Het bezat een laathof en een cijnskaart. De laathof trad namens de heer van het gebied als een soort (formele) eigenaar op voor de hoeven en percelen uit de streek, die zich in het bezit bevonden van de verschillende landbouwers-leenmannen (laten). Bij erfenis of verkoop van het leengoed moest de nieuwe bezitter binnen het jaar op de laathof verschijnen en tegenover de heer of zijn stadhouder (= plaatsvervanger), en in het bijzijn van de griffier (secretaris en bode) en twee getuigen (leenmannen) het goed verheffen (= opnemen), voor de belening keur of cijns betalen, hulde brengen (= beloven hand- en spandiensten te verrichten) en verklaren geen eigenaar, maar vruchtgebruiker te worden. De voorzitter (heer of stadhouder) gaf vervolgens als symbool van de rechtmatige overdracht van het goed aan de leenmannen een graszode, een boomtakje of een strohalm (W. Moonen). Op de cijnskaart werden door de griffier de verplichtingen van de laten (jaarlijkse cijnsen, hand- en spandiensten) nauwkeurig opgetekend. De gronden van de laathof Peerboom lagen in Kunrade en Ubachsberg.

VI-A Jan Ubachs, zn. van V, ged. Heerlen 14-6-1601, koster van de oude kerk "St. Laurentius" te Voerendaal van 1634 tot 1662, stadhouder van de laathof Peerboom, overleden Klimmen 17-10-1678,

tr. Voerendaal 5-8-1635 met Gudula Rollen, dr. van Johan, overleden tussen 1-4-1683 en 29-12-1692.

Uit dit huw. 10 kinderen:

1. Gudula, ged. Valkenburg 3-5-1636, tr. Voerendaal 19-5-1673 met Jan Schaeps.
2. Godfried, ged. Valkenburg 29-11-1637, jong overleden.
3. Jan, volgt VII-A
4. Godfried, volgt VII-B
5. Maria, ged. Voerendaal 15-2-1643
6. Anna, ged. Voerendaal 5-1-1645
7. Petrus, ged. Voerendaal 1-7-1646 jong overleden
8. Ulric, ged. Voerendaal 8-1-1648
9. Hendrik, ged. Voerendaal 16-10-1650
10. Piet, ged. Voerendaal 7-11-1652

VI-B Godefroid Ubachs, zn van V-A, tr. met Maria Heuts

Uit dit huw.:

1. Marie, ged. Voerendaal 1-1-1639
2. Odile, ged. Voerendaal 5-3-1641
3. Hilger, ged. Voerendaal 16-8-1643
4. Godefroid, ged. Voerendaal 25-2-1646

VII-A Jan Ubachs, zn van VI-A, ged. Voerendaal 10-8-1639, bewoner van het leengoed Steenhuis te Voerendaal, tr. Heerlen 24-2-1658 met Odilia Heuts van Schrijversheide, een buurtschap onder Heerlerheide.

Uit dit huw. 11 kinderen, allen gedoopt te Voerendaal:

1. Ida ged. 15-11-1658 tr. Voerendaal 2-8-1679 met Jan Haust, ged. aldaar 24-8-1658
2. Odilia, ged. 18-5-1660
3. Catherina, ged. 21-2-1662
4. Jan, ged. 9-9-1663, tr. Voerendaal 10-12-1698 met Barbara Haerst, ged. Voerendaal 6-7-1676
5. Hilger (Hendrik), wonend te Weustenraedt-Hulsberg, tr. Voerendaal 27-8-1706 met Helena Gielen (Geelen) van Retersbeek (Klimmen)
6. Jeanne, ged. 27-6-1673
7. Willem, ged. 19-5-1675
8. Elisabeth, ged. 16-10-1676
9. Gertrudis, ged. 21-3-1678
10. Margaretha, ged. 27-10-1679
11. Joseph, ged. 21-3-1681

De hoeve Steenhuis was gebouwd als een vakwerkhuis. De vakken waren opgevuld met leem, zodat men eerder van een lemen dan van een stenen huis kan spreken. De hoeve is twee keer afgebrand.

VII-B Godfried Ubachs, zn van VI-A, ged. Voerendaal 14-4-1641, leenman van laathof de Peerboom, landbouwer aldaar, overleden na 2-1-1696

tr. Heerlen 10-2-1669 met Sophia Hartmans, geb. Oirsbeek, overleden na 2-5-1682.

Uit dit huw.:

1. Jan, tr. Voerendaal 14-10-1695 met Margaretha Dotenam, wed. van Cornelis Haeselijs. Hun oudste dochter Elisabeth tr. met Mathieu Custers, luitenant kapitein in het leger van prins Hendrik.
2. Elisabeth, ged. 28-2-1673, overleden Heerlen 7-2-1753, tr. aldaar 25-1-1699 met Jan Frederickx, overleden aldaar 1-3-1753
3. Peter volgt VIII
4. Margaretha, ged. 28-2-1678, tr. Voerendaal 3-3-1707 met Mathieu Nijsten

VIII Peter Ubachs, zn van VII-B, ged. Voerendaal 3-9-1675, herbergier en landbouwer te Schinveld, overleden Amsterrade 5-12-1743, tr. 1 vóór 1708 met Cornelia Dounen, overleden Schinveld 29-9-1723 tr. 2 met Geertruid Jans, overleden Schinveld 27-10-1724.

Uit het eerste huw.:

1. Gerard, overleden Schinveld 30-5-1746, tr. met Petronella Zuns, overleden aldaar 26-5-1765
2. Maria, overleden Schinveld 22-9-1781, tr. vóór 1731 met Jan Bex, overleden Schinveld 26-12-1749.
3. Hendrik, overleden Schinveld 26-11-1778, tr. 1 met Cornelia Mols, overleden 14-4-1771, tr. 2 Schinveld 1-3-1772 met Maria Helena Cuijpers.
4. Catharina, ged. 14-6-1714, overleden 9-12-1790, tr. vóór 1738 met Pierre Jans, overleden Schinveld 7-11-1747.
5. Jan, ged. 12-2-1717, overleden Born 20-11-1802.
6. Elisabeth, ged. 15-1-1720
7. Petrus volgt IX

Peter Ubachs was een welgesteld man; hij bezat in zijn woonplaats Schinveld veel landerijen, o.a. op de Steenakker, op de Kling en in de Trichterskoel; maar het bracht hem geen geluk. Wegens schuld is hij gedwongen land te verkopen en een huis. In 1717 wordt hij veroordeeld wegens beledigingen van de keurmeester, die in zijn herberg het bier kwam keuren. In 1723 staat hij terecht om zich te verantwoorden voor het ontduiken van hand- en spandiensten ten behoeve van de oostenrijkse regering, die vanaf 1714 tot de komst van de Fransen in 1794 over Schinveld en omgeving de soevereiniteit bezat. Hem was samen met drie andere dorpsgenoten opgedragen met zijn paard in Gulpen te verschijnen om de gouverneur der Nederlanden, die misschien op terugreis was van Wenen naar de hoofdstad Brussel, te begeleiden. De gevorderde paarden moesten in elk geval dienen als voorspan voor de karossen van de gouverneur op weg naar Luik. Nadat de Schinveldenaren Zijne Excellentie tot die tijd vergezeld hadden, waren zij er midden in de nacht vandaar gegaan. Voor dat plichtsverzuim worden ze gegrepen en veroordeeld tot een boete van 5 goudgulden en betaling van de proceskosten. Een jaar later, op 20-10-1724 maakt Cornelia Dounen, zijn eerste echtgenote, haar testament. Zij is bezorgd dat haar man de goederen, die zij in het huwelijk heeft ingebracht, verbrassen zal.

Daarom wordt manlief door haar uitdrukkelijk van de erfenis uitgesloten. In 1727 wordt Peter beboet wegens medeplichtigheid aan mishandeling van een dorpsgenoot "op de plats". Op 30-9-1737 komt zijn handtekening voor op een acte met een geldlening, die Schinveld moet aangaan om een door het oostenrijkse leger opgelegde vordering te kunnen betalen. In 1739 belandt Peter in de kerker van het

kasteel van Amstenrade op verdenking van medeplichtigheid bij inbraken en diefstallen, maar door gebrek aan bewijs wordt hij ook weer vrijgelaten. Uit een rekening van de gevangenisbewaker van het kasteel weten wij hoelang de verdachte gevangen gezeten heeft. De rekening vertelt: "Aen Peter U. van Schinveld door order van den Heere Drossard om deszelfs impotentheyte daegelijcks gegeven de portie van mijn taefel. Welcken heeft geseten van 29 Aug. tot de 3e Dec. 1739, maeckende ses en negentigh daegen". (J. Bosch).

Vier jaar later wordt de man opnieuw gegrepen en in Amstenrade gevangen gezet. Deze keer brengt hij het er niet meer levend af. Het overlijdensbericht van pastoor van Schinveld vermeldt, dat Peter op 5-12-1743 overleden, begraven is "na alleen het sacrament van de Biecht ontvangen te hebben, omdat hij gestorven is in Amstenraed". De schrijver J. Bosch, aan wie ik deze geschiedenis ontleen, verklaart het ontbreken van voldoende sacramenten in Amstenrade door de exegeese, dat ter dood veroordeelden weliswaar gelegenheid kregen om te biechten, maar de andere sacramenten der stervenden niet mochten ontvangen. Na op de pijnbank medeplichtigheid bekend te hebben aan diefstallen in de pastorieën van Schaesberg en Marienberg, aan een moord bij de Beukenboom te Limbricht, aan kerkdiefstal te Ubach, Eygelshoven, Schaesberg, Amstenrade, Wijnandsrade, Spaubeek, Nieuwstadt en Marienberg, en tenslotte aan diefstallen bij Reynders te Brunssum en bij drossard Duyckers te Raath-Bingelrade, wordt hij samen met Johan J., "de tamboer van Schinveld", "in het veld van Treebeek" (het Marebosch) opgehangen.

Later zullen de nabestaanden de kosten van het proces gepresenteerd krijgen. Omdat de rekening van de gevangenisbewaker bewaard is gebleven, zijn we gedetailleerd van die kosten op de hoogte: "Ten daege van d'Executie aen de gedetineerden gegeven twee potten warmen wijn f. 2,-. Item aen den gerichtsbode voor het smeren der gekwetste ledematen van de gefolterde criminelen twee potten brandewijn á 13 stuiver den pot f. 2,- en 6 stuiver. Item voor het executeren der criminelen geleverd 300 schansen á 10 gulden de honderd f. 30,-. Item aen den scherprechter (= beul) geleverd 18³/₄ potten wijn f. 18,-. Item aen de Heren pastoors en andere priesters die de criminelen bijgestaan hebben 16 potten wijn f. 16,-" De eerder vermelde publicatie van het Nederlands Patriaat, die niets vermeldt van Peter's zwarte ziel, schrijft dat de man in Schinveld begraven is. Die berichtgeving sluit aan bij wat pastoor Daemen in het boven geciteerde overlijdens-

bericht heeft vastgesteld. Volgens de rekening van de gevangenisbewaker moeten we echter aannemen, dat de terechtgestelden na de executie ter plaatse gecremeerd zijn, want daarvoor waren 300 schansen geleverd.

Behalve een zwarte ziel had Peter Ubachs ook een zwart uiterlijk. De auteur W. Moonen heeft voor het nageslacht vastgelegd, dat "der Peter uit Schinveld" een "kerel" was "met bruin smerig haar, gekleed in een asgrauwe, linnen jas". Zes jaar na deze gebeurtenis maakt koster Arnold Buysers van Schinveld in 1749 vier verkoopcontracten op voor de erfgenamen van Peter, die genoodzaakt zijn om land te verkopen, omdat zij - zoals overigens gebruikelijk - de kosten van het proces tegen hun vader betalen moeten.

IX. Petrus Ubachs, zn van XIII, geb. Schinveld 17-5-1723, landbouwer te Gangelt, destijds in Gulik gelegen, overleden 4-5-1784, tr. aldaar 30-11-1748 met Maria Ida Dierichs (Dierichs), dr van Gerardus en Anna Aenderhagen, ged. Gangelt 7-6-1729, overleden aldaar 8-9-1790. Uit dit huwelijk 4 kinderen, allen gedoopt te Gangelt:

1. Hendrik, ged. 11-11-1749
2. Anne Marie, ged. 14-9-1751
3. Cornelia, ged. 3-8-1753
4. Jan Pieter volgt X, tak Nieuwstadt

Tak Nieuwstadt

Enkele jaren vóór 1800 is de jongste zoon van het echtpaar Ubachs-Dierichs en kleinzoon van "der Peter uit Schinveld" in Nieuwstadt neergestreken: Jan Pieter Ubachs, met de roepnaam "Peter". Peter is de stamvader geworden van veel nakomelingen, die wij in dit werkstuk bijeen gebracht hebben en die we de tak "Nieuwstadt" willen noemen. Peter Ubachs werd geboren in Gangelt, en heeft een aantal jaren in Höngen als landbouwer gewoond, voordat hij zich als metselaar met zijn gezin in Nieuwstadt vestigde, waar hij ook overleden is. Gangelt, zijn geboorteplaats, en Höngen, zijn eerste woonplaats, maakten in die tijd deel uit van het hertogdom Gulik, Nieuwstadt daarentegen was Gelders. Politiek gezien vormde het samen met enkele omliggende dorpen, een enclave die aan alle kanten omgeven was door het hertogdom Gulik. De enclave zelf hoorde tot het grondgebied van de hertog van Gelder. In de middeleeuwen heeft Nieuwstadt heel lang een stedelijk karakter gehad. Naast landbouw kende men er handel en nijverheid (lakenindustrie). Aan deze economische activiteiten dankte de plaats zijn stedelijke structuur, die al rond 1250 zijn beslag moet hebben gehad blijkens privileges, door de toenmalige graaf van Gelder aan Nieuwstadt verleend. Sinds die tijd bezat de nederzetting stadsrechten en kregen de inwoners een eigen wetgeving, een eigen bestuur, een eigen rechtspraak. Er kwamen grachten, vestingwerken en drie stads-

poorten. Toen Peter Ubachs, komend van Höngen, zich in Nieuwstadt vestigde, was overigens de middeleeuwse structuur van de plaats reeds in verval geraakt. Er kwam weldra zelfs een einde aan de stad in juridische zin. Dat gebeurde toen een frans bezettingsleger enkele jaren later het land met een grote troepenmacht overspoelde. De nieuwe heersers schaften korte tijd later het oude staatkundige bestel af, maakten een einde aan het feodale onderscheid dat nog tussen stad en dorp bestond, introduceerden gemeentebesturen en trokken nieuwe staatsgrenzen. Nieuwstadt kwam toen te liggen in de Departement van de Nedermaas met de hoofdstad Maastricht (1795-1814). Het dorp telde in die dagen ruim 800 inwoners, voor het merendeel (80%) levend van de landbouw. Van de beroepsbevolking was nog maar 10% bezig als neringdoende of ambachtsman. Tot deze laatste categorie hoorde (als metselaar) ook onze stamvader Peter Ubachs uit Nieuwstadt.

X Jan Pieter Ubachs, zn van IX, ged. Gangelt 21-7-1757, landbouwer te Höngen (thans Selfkant Dld), metselaar te Nieuwstadt, overleden aldaar 6-11-1820,
tr. 1. Höngen 19-11-1787 met (Anna) Mechtildis Severins, dr van Laurentius en Maria Haub, geb. Höngen 20-7-1752, overleden aldaar 15-6-1791,
tr.2. Höngen 7-8-1791 met Maria Gertrudis Wetzels, weduwe van Johannes Keres (Kerses), dr van Gerardus en Maria Ehlen, ged. Nieuwstadt 10-10-1762, overleden aldaar 6-10-1829.

Uit het tweede huw.:

1. Gerardus Henricus volgt XI-A
2. Hendrik volgt XI-B
3. Maria Barbara, ged. Nieuwstadt 1-1-1797, tr. Limbricht 3-11-1836 met Mathias Theodoor Ubachs, landbouwer, zn van Michael Ubachs en Anna Elisabeth Clerks, ged. Urmond 17-11-1804, overleden Limbricht 17-12-1870
4. Lambert, geb. Nieuwstadt 17-9-1802, overleden aldaar 24-9-1802.
5. Johannes Reinerus volgt XI-C
6. Johannes Leonardus, geb. Nieuwstadt 4-7-1807.

Dat Peter Ubachs en Maria Gertrudis Wetzels op 7-8-1791 in Höngen samen gingen trouwen, moet ongetwijfeld bij familieleden, vrienden en bekenden enige bevreemding hebben gewekt. Want vooreerst vond de huwelijksluiting niet plaats in Nieuwstadt, de woonplaats van de bruid, maar in Höngen. Weliswaar had de gevoegde pastoor van Nieuwstadt voor het trouwen buiten de eigen parochie toestemming verleend, zoals hij uitdrukkelijk in zijn huwelijksregister vermeldde, maar daarmee hielden de vragen niet op. Was het bruidspaar soms naar Höngen uitgeweken omdat

moeder Wetzels-Ehlen geen bruiloft wilde geven? En zou dat zo gek geweest zijn? Ten slotte wist iedereen, die geen vreemdeling in Jerusalem was, dat op de dag van het huwelijk Mechtildis Severins, de echtgenote van Peter uit zijn eerste huwelijk, nog niet eens twee maanden dood was. Gaf dat niet te denken? De echo van wat toen kwade tongen gesuggereerd hebben, heeft misschien jaren later in de familieverhoudingen nog nageklonken.

In het archief van de Schepensbank van Nieuwstadt bevindt zich het verslag van een rechtszaak, die 5 jaar later tussen Peter en zijn schoonmoeder gespeeld moet hebben. Het ging toen om vervreemde eigendomsrechten en had niet direct iets te maken met het geruchtmakende huwelijk uit 1791. Toch mogen we ons de vraag stellen, of in het verhaal van de echtverbintenis tussen Peter en Maria Gertrudis niet het begin te vinden is van wat later tot een conflict met de familie Wetzels is uitgegroeid. Het archief van schout en schepenen doet ons een episode uit het latere leven van de familie aan de hand. Dat zit zo:

Johannes Keres (Kerses), destijds (in eerste huwelijk) getrouwd met Maria Gertrudis Wetzels, had van zijn schoonvader Gerardus Wetzels in Nieuwstadt drie percelen land gekocht: een perceel van ongeveer 59 roeden op het Haventerveld, een sil land aan de Hazenkamp en ongeveer 70 roeden aan de Langeweg. Peter Ubachs kon later een acte van die koop laten zien. daarop stond de datum 9-6-1787. Vermoedelijk heeft de overdracht in gedeelten plaats gehad en wordt met gemelde datum het begin van de transactie aangegeven. De jaren verstrijken en sinds de koop was er in Nieuwstadt veel veranderd. Vader Gerardus Wetzels en Johannes Keres waren gestorven. De jonge weduwe Maria Gertrudis was weer bij haar moeder ingetrokken en zou pas weer vertrekken, toen ze Peter Ubachs had leren kennen en met hem een huwelijk was aangegaan. Maar voordat het zover was, had moeder Maria Wetzels-Ehlen de landerijen, die haar man tijdens zijn leven aan Johannes Keres had verkocht, weer van de inwonende dochter in beheer gekregen of gewoon geleidelijk aan weer in bezit genomen. Dat zou op zichzelf misschien niet zo'n probleem geweest zijn, als die dochter na haar nieuwe verhouding niet uit huis vertrokken was en ook nog geld wilde zien. We veronderstellen het. Het staat zo niet in de stukken. Het archief vertelt alleen, dat moeder Wetzels-Ehlen na het vertrek van Maria Gertrudis de betrokken gronden "in ackerbouw" had aangehouden, zonder een centje pacht te betalen. Ze kwam nooit over de brug, ook niet toen de kinderen steeds duidelijker

een balletje over pacht of een redelijke vergoeding opgooiden. Peter Ubachs vond na jaren, dat aan die toestand een eind moest komen. Zijn vrouw was het daar mee eens. Daarom werd moeder voor de Schepenbank gedaagd. De zaak kwam, in naam van "vryheyt, gelyckheit en broederschap" voor op 21-1-1796.

Om enig idee te geven van de schade, die de eisende partij zei geleden te hebben, vertelde schoonzoon voor de autoriteiten, dat alleen al in het afgelopen jaar de oogst op het Haverterveld "13 hoopen ieder van 10 garven tarwe" had opgebracht. Die opbrengst hadden ze gemist, en dat was door het gedrag van moeder al jaren zo. Daarom vroeg hij de edelachtbare heren dan ook om van weduwe Wetzels te eisen de genoemde landerijen "niet meer te roeren of te stooren", "promptelyck cum fructibus af te staan" of "den bij haeren man saliger ontfangen coopprijs te restitueeren", en de verschuldigde proceskosten te betalen. Schoonmoeder Wetzels was niet aanwezig, maar men wist dat zij zich verweerde door te stellen nooit een koopacte getekend te hebben en niet te weten iets verschuldigd te zijn. Maar dat verweer kon volgens de deskundigen de getoonde koopacte niet ongedaan maken. Bovendien namen de heren in overweging dat de weduwe wellicht reeds in de opbrengst van de verkoop destijds haar aandeel had gehad. Om die reden kende de rechtbank de vordering toe en verlangde derhalve van weduwe Wetzels "tuschen dit en ten naesten gerichtsdag aen den eijns van den suppliant Ubaghs te voldoen ofte haer belangen aen desen gerichte te overgeven". De uitspraak was duidelijk, maar weduwe Wetzels deed na die zitting noch het een, noch het ander. Daarom werd op de volgende bijeenkomst, gehouden op 3 februari 1796, de eis herhaald en werden bovendien bijkomende kosten opgelegd. Daarna doet het archief er het zwijgen toe. We mogen daarom aannemen dat deze pijnlijke geschiedenis binnen de familie juridisch wel zal zijn opgelost.

XI-A Gerardus Henricus Ubachs, zn van x, ged. Höngen 1-5-1792, metselaar en landbouwer te Nieuwstadt, overleden aldaar 14-6-1834, tr. Nieuwstadt 14-10-1820 met Maria Cornelia Penners (Penders), dr van Joannes Nicolaas en Maria Cornelia Borgerhof, ged. Berg (gem. Urmond) 14-12-1791, overleden Nieuwstadt 30-8-1868.

Uit dit huw.:

1. Johannes volgt XII-A
2. Maria Helena, geb. Nieuwstadt 17-11-1823, overleden aldaar 26-4-1825
3. Jan Hendrik volgt XII-B
4. Ida, geb. Nieuwstadt 4-11-1830, overleden

8-6-1883, tr. Limbricht 9-4-1858 met Caspar Hubert Duckers schrijnwerker, zn van Nicolaas Jozef en Margaretha Savelkoul, geb. Limbricht 26-6-1828.

Ofschoon keizer Napoleon al lang geleden was verslagen, was de door de Fransen ingevoerde algemene dienstplicht nooit afgeschaft. Die plicht was in de nieuwe tijd integendeel maatschappelijk vanzelfsprekend geworden, toen Gerardus Henricus Ubachs in juni 1834 overleed en zijn vrouw met drie kleine kinderen achterbleef. De jongste was een kleuter van drie jaar en de oudste moest nog dertien worden. Dat was Jan die tegen dat hij als rekrute zou worden opgeroepen, wellicht een vak zou verstaan en als kostwinner voor een gezinsinkomen had kunnen zorgen. Gelukkig kon weduwe Cornelia Penders later nog altijd voor vrijstelling van militaire dienst vragen.

Gelukkig voor ons nakomelingen echter werd Jan, toen zijn tijd gekomen was, gewoon voor de keuring opgeroepen. Want dank zij het bestaan van de Nationale Militie weten wij nu, hoe de oudste zoon er in 1840 als jongeman van 19 jaar heeft uitgezien. Hij is de oudste en eerste voorvader geworden, van wie een volledige persoonsbeschrijving beschikbaar is. Het certificaat van het leger heeft voor ons het volgende signalement opgesteld: lengte eene el, 5 palmen, 2 duimen en 5 strepen. Aangezigt en voorhoofd: ovaal. Blauwe oogen. Spitse neus. Grote mond. Ronde kin. Haar en wenkbrauwen: blond. Merkbare teekenen: geene. In het jaar van de keuring was Jan makelaar van beroep. Er staat niet opgetekend op welke leeftijd hij - in de voetsporen van zijn vader en grootvader - de bouwwereld is binnen gestapt. Op het certificaat staat ook het beroep van moeder vermeld: dagloonster. Wij kunnen ons voorstellen dat de vrouw op verscheidene dagen betaalde arbeid verrichte.

Tenslotte lezen we dat Jan, omdat hij "kostwinner eener weduwe" was, van jaar tot jaar van militaire dienst werd vrijgesteld. Zo zie je weer eens, hoe in de geschiedenis van een familie heden en verleden rond de plezierige gebeurtenis met een van de kinderen, gelukkig verenigd kunnen zijn.

XI-B Hendrik Ubachs, zn van X, ged. Nieuwstadt 8-4-1794, landbouwer, overleden aldaar 16-2-1852, tr. Urmond 12-1-1831 met Maria Elisabeth Penners (Penders), dr van Jan en Petronella Helena Borgerhoff, geb. Urmond 18-1-1807, overleden Nieuwstadt 30-8-1868.

Uit dit huw.:

1. Jean, geb. Nieuwstadt 26-12-1831, overleden aldaar 3-1-1832
2. Helena, geb. Nieuwstadt 1-3-1833, over-

leden Limbricht 1-4-1880, tr. Nieuwstadt 7-1-1854 met Vincent Widdershoven pachter op kasteel Grasbroek te Limbricht, zn van Gerard en Catharina Gerda Hennen, geb. Nieuwstadt 12-11-1831, overleden Limbricht 18-5-1901.

3. Anna Maria, geb. Nieuwstadt 11-2-1839, ongehuwd, overleden aldaar 12-3-1874
4. Hubertina, geb. Nieuwstadt 23-12-1842, overleden aldaar 17-3-1931, tr. Nieuwstadt 5-1-1870 met Godfried Reiners landbouwer, zn van Willem en Maria Sophia Hennen, geb. Nieuwstadt 30-7-1843, overleden aldaar 11-3-1907.

Het echtpaar Reiners-Ubachs schenkt aan de kerk van de H. Johannes de Doper te Nieuwstadt twee glas-in-lood-ramen. De ramen hebben de tweede wereldoorlog overleefd en bevinden zich nog in de kerk (rechts voor).

XI-C Johannes Reinerus Ubachs, zn van X, geb. Nieuwstadt 9-10-1803, metselaar, later aannemer, overleden te Weert 2-8-1870 ten gevolge van een bedrijfsongeval: het instorten van de kelder, waar men mee bezig was, tr. Nieuwstadt 18-11-1829 met Maria Theresia Mewissen, dr van Peter en Elisabeth Pestjens, geb. Nieuwstadt 3-11-1800, overleden aldaar 5-2-1873.

Uit dit huwelijk 6 kinderen, allen geboren te Nieuwstadt:

1. Peter Jozef volgt XII-C
2. Gerard, geb. 21-5-1833, overleden Nieuwstadt 22-5-1833
3. Hendrik, geb. 21-5-1833, overleden Nieuwstadt 23-5-1833
4. Barbara, geb. 31-7-1834, overleden Nieuwstadt 9-1-1921, tr. Nieuwstadt 10-2-1867 met Wilhelmus Wilms landbouwer, zn van Johannes Petrus en Maria Catharina Wetzels, geb. Nieuwstadt 6-9-1839, overleden aldaar 10-2-1902
5. Ida, geb. 2-12-1839, overleden Nieuwstadt 20-3-1909, tr. Nieuwstadt 19-4-1873 met Christiaan Streukens, zn van Johannes en Maria Barbara Thijssen, geb. Nieuwstadt 28-5-1844, overleden aldaar 4-5-1920.
6. Henricus volgt XII-D

Kort na het noodlottig ongeval van Jan Ubachs te Weert in augustus 1870, komen de vier nog in leven zijnde kinderen bij moeder in het sterfhuis in Nieuwstadt bijeen om de nalatenschap in ogenschouw te nemen. In de "memorie van aangifte", die bij de samenkomst wordt opgesteld, lezen wij welke onroerende goederen op dat moment tussen de erfgenamen, wed. Theresia Ubachs-Meuwissen en de vier kinderen te verdelen zijn, t.w.:

twee huizen met erf, twee tuinen, een boomgaard, weilanden en uitgebreide landerijen,

verspreid over heel het dorp: in de Houtermer beemden, achter de Dreisschen, in het Broekveld, op den Langerweg, in het Beemveld, aan Haazenkampweegsken, in het Oordeel, op de Hoord, aan Krekelzang, tusschen de Graven, op Nieuwenweg, op Limbrichterweg, op het Trichterveldje en op het kruisveldje.

XII-A Johannes Ubachs, zn van XI-A, geb. Nieuwstadt 21-8-1821, metselaar en grondeigenaar te Nieuwstadt, overleden aldaar 29-6-1895, tr. Nieuwstadt 7-11-1856 met Maria Gertrudis Jorissen (Jeurissen), dr van Leonardus en Maria Catharina Everts, geb. Nieuwstadt 12-2-1825, overleden aldaar 4-12-1903.

Uit dit huwelijk 5 kinderen, allen geboren te Nieuwstadt:

1. Leonard volgt XIII-A
2. Maria Catharina, geb. 30-7-1859, overleden te Nieuwstadt 27-5-1935, tr. Nieuwstadt 16-5-1891 met Herman van de Bergh, koster-organist van de parochie H. Johannes de Doper te Nieuwstadt, ontvanger van het Burgerlijk Armbestuur aldaar, zn van Hendrik en Anna Maria Heitzen, geb. Dremmen (Dld) 17-2-1854, overleden Nieuwstadt 17-3-1928.
3. Maria Ida, geb. 14-8-1861, overleden Nieuwstadt 23-2-1952, levensgezellin en pleegmoeder in het gezin van haar broer Lambert na het vroegtijdige overlijden van diens vrouw Catharina Bellaerts.
4. Lambert volgt XIII-B
5. Gertrudis, geb. 28-12-1865, huishoudster bij een pastoor in België (Beringen, Has-selt, Leopoldsburg), overleden Leopoldsburg 9-12-1934.

XII-B Jan Hendrik Ubachs, zn van XI-A, geb. Nieuwstadt 18-9-1826, grondbezitter en landbouwer te Sint tr. Nieuwstadt 16-5-1891 met Herman van de Bergh, koster-organist van de parochie H. Johannes de Doper te Nieuwstadt, ontvanger van het Burgerlijk Armbestuur aldaar, zn van Hendrik en Anna Maria Heitzen, geb. Dremmen (Dld) 17-2-1854, overleden Nieuwstadt 17-3-1928.

3. Maria Ida, geb. 14-8-1861, overleden Nieuwstadt 23-2-1952, levensgezellin en pleegmoeder in het gezin van haar broer Lambert na het vroegtijdige overlijden van diens vrouw Catharina Bellaerts.

4. Lambert volgt XIII-B

5. Gertrudis, geb. 28-12-1865, huishoudster bij een pastoor in België (Beringen, Has-selt, Leopoldsburg), overleden Leopoldsburg 9-12-1934.

XII-B Jan Hendrik Ubachs, zn van XI-A, geb. Nieuwstadt 18-9-1826, grondbezitter en landbouwer te Sint Joost, Pey-Echt, overleden aldaar 14-4-1902,

tr. Montfort 26-11-1856 met Gertrudis Aben, dr van Michiel en Cornelia Jeurissen en weduwe van Willem Mertens, geb. Echt 23-6-1822, overleden aldaar 5-5-1893.

Uit dit huw.:

1. Johannes Michiel Hubertus volgt XIII-C
2. Ida Hubertina, geb. Echt 19-11-1859, overleden Maastricht 8-7-1916, tr. Echt 19-6-1891 met Peter Johannes Linssen, landbouwer te Sint Joost in Pey-Echt, zn van Theodorus en Joanna Maria Simons, geb. Maastricht 16-8-1855, overleden Echt 14-8-1913.

XII-C Peter Joseph Ubachs, zn van xi-c, geb. Nieuwstadt 23-4-1831, herbergier en aannemer van Publieke Werken te Nieuwstadt Markt 5, in 1888 verhuisd naar Keulen, overleden Krefeld (Dld) 25-4-1900,

tr. Nieuwstadt 2-3-1859 met Maria Cornelia Stelten, dr van Johannes Peter en Maria Margaretha Jorissen, geb. Nieuwstadt 15-2-1830, overleden Krefeld 25-5-1891.

Uit dit huwelijk 7 kinderen, geboren in Nieuwstadt:

1. Joannes, geb. 25-11-1859, overleden voor 7-4-1873
2. Maria Theresia, geb. 17-11-1861, overleden voor 23-4-1863
3. Maria Theresia, geb. 23-4-1863, overleden Maastricht 11-12-1932, tr. Nieuwstadt 7-11-1887 met Johannes Bosman aannemer, zn van Herman en Catharina Brons, geb. Millingen (Gld) rond 1862
4. Margaretha, geb. 24-2-1866, overleden Nieuwstadt 15-3-1866
5. Hendrik volgt XIII-D
6. Theodorus volgt XIII-E
7. Johannes volgt XIII-F

In de zestiger jaren van de vorige eeuw heeft Nieuwstadt een merkwaardige episode uit zijn geschiedenis beleefd. Die periode heeft nauwelijks 5 jaren geduurd, maar lang genoeg om rechtstreeks of via burens, familie en bekenden nagenoeg alle gezinnen beroerd te hebben. Tussen 1860 en 1866 deed meer dan 10% van de toenmalige bevolking al zijn bezittingen van de hand, stapte in de trein naar Antwerpen, wachtte daar dagen, soms weken op een boot, bracht drie weken op zee door en ging tenslotte in Amerika aan land om nooit meer terug te keren. Het waren meestal eenvoudige, ongeletterde dorpelingen, die geen engels kenden en gewoonlijk reeds hun reisgeld kwijt waren, als ze in "het beloofde land" voet aan wel zetten. Als ze in New York aankwamen gingen ze per rivierboot de Hudson op tot de hoofdstad Albany, waar ze een dag over deden. Dan namen ze de trein of de boot naar Buffalo, wat óók een dag kostte. In Buffalo gingen ze op-

nieuw de boot in, het Erie-meer over, naar Detroit. Van Detroit met de trein naar Chicago. Van Chicago waaierden de nieuwkomers uit naar alle windstreken. De meeste landverhuizers streken neer in de staat Minnesota, waar toen nog Indianen plunderend en moordend door de prairie trokken. Sommige emigranten lieten zich, onbekend met wat hen te wachten stond, onmiddellijk in het leger van de Noorderlingen inlijven en raakten onverwijd in de Amerikaanse Burgeroorlog verwickeld. Wat bezielde in die dagen de Nieuwstadtse gezinnen en met name de 30 mannen en vrouwen, die alle schepen achter zich verbrandden en samen met tientallen kinderen een ongewisse toekomst tegemoet gingen?

Bekend is dat de provinciale overheid zich hier rond 1850 veel zorgen maakte over de buitengewone duurte, de nijpende armoede, beroepsbedelarij, landloperij, diefstal en smokkel, waaronder het platteland te lijden had. Wellicht heeft de heersende malaise het opvallende vertrek uit Nieuwstadt gemotiveerd. Bovendien trad in het dorp P. L. Mentjens op als gemachtigde voor een firma uit Rotterdam, die zich bezig hield met landverhuizersvervoer, later nog bijgestaan door de plaatselijke herbergier en winkelier Willem Jorissen als agent voor Noord Amerika. De wervingsagenten wisten te vertellen, dat de regering van het land aan alle familiehoofden en meerderjarige personen gratis land ter beschikking stelde, als ze zich in die staat gingen vestigen. Die deden tenminste wat voor de mensen. Maar niet alleen berooide landarbeiders waagden de grote oversteek. Uit de openbare verkopen weten wij, dat eveneens meer gegoede burgers een land van melk en honing aan de andere kant van de oceaan verwachtten. Misschien gaven zij wel het voorbeeld. Joseph Peter Streukers bood bij de verkoop van zijn bezittingen ook "eenen goeden piano" aan. Zo'n instrument vond je destijds alleen bij heel welgestelde lieden. En Leo Stelten verkocht om te kunnen vertrekken zijn woonhuis aan de Millenderstraat. Ook hij had niet uit armoede hoeven weg te gaan. De naam "Stelten" stond alles behalve voor nood, achterstelling en gebrek. Wij kunnen het afleiden uit de bezittingen, die in de nalatenschap van het oude echtpaar Stelten-Jorissen wordt aangetroffen. Van die nalatenschap blijkt ook een zus van Maria Catharina Ubachs-Stelten te profiteren: Elisabeth Stelten, getrouwd met ene Bartel Muiyris, landbouwer uit Minnesota. Misschien heeft deze zus in 1861 met deze man en 6 kinderen Nieuwstadt vaarwel gezegd. Net als de meeste Nieuwstadtse gezinnen zullen ze wel in de plaats Benton Carver terecht gekomen zijn.

Brug over de oude Maas bij Stevensweert. 1882. Deze brug is nooit klaar gekomen. Ze werd gebouwd door Peter Joseph Ubachs, aannemer van Publieke Werken te Nieuwstadt. Generatie XII-C.

Stadhuis Heerlen, Geleenstraat. 1908. Het stadhuis, in gebruik van 1879 tot 1941, werd gebouwd door Peter Joseph Ubachs, aannemer te Nieuwstadt. Generatie XII-C.

Daarover bestaat echter geen zekerheid. Tot nog toe ontbreekt elk spoor.

Terwijl Bartel Muyris, zijn zwager, in Amerika zijn geluk beproeft, maakt Peter Joseph Ubachs in Nieuwstadt en omgeving grote

naam, niet zozeer als herbergier, maar als aannemer. In 1875 maakt hij een nieuwe spits op de toren van de grote kerk (St. Petrus' Stoel) te Sittard, naar een ontwerp van Pierre Cuypers. Het kruis op de spits, 400 kg zwaar, wordt op een hoogte van 300 voet aangebracht. In 1876 bouwt hij een kerk in Mheer. Destijds ging het verhaal, dat Peter Ubachs het klaar speelde een kerk in een half jaar tijds voltooid en afgeleverd te hebben. Maar de aannemer uit Nieuwstadt bouwt niet alleen godshuizen. In 1883 reconstrueert hij een sluis in het kanaal tussen Meyel en Helden (sluis nr. 1). In Heerlen bouwt hij een stadhuis aan de Geleenstraat voor de prijs van f. 39.999,- (als laagste inschrijver). Het stadhuis heeft gefunctioneerd van 1879 tot 1940. De gemeente Echt geeft hij in 1887 een raadhuis, een school en een woning voor f. 25.888,-. Peter Joseph waagt zich zelfs aan het bouwen van een brug over de oude Maas bij Stevensweert (1882). Als de bekisting en het geraamte klaar zijn, komt een verschrikkelijke storm met een hevige regenval opzetten. Tot verbijstering van alle toeschouwers en betrokkenen wordt het gevaarte als een kaartenhuis met de stroom van de rivier meegesleurd. Peter Joseph geeft zich echter niet gewonnen. Later wordt het werk met nieuwe moed hervat. Maar ook deze keer blijkt het water zijn baas te zijn. De brug gaat weer drijven, en Peter Joseph is failliet.

Als we vernemen dat het gezin Ubachs-Stelten in 1888 Nieuwstadt de rug heeft toegekeerd en naar Duitsland is afgereisd, is het verleidelijk de ramp met de brug daarvan de schuld te geven. Intussen vragen sommigen zich af, of Peter Joseph voor het vertrek naar Pruisen nooit heeft overwogen om zijn tenten op te slaan bij zijn zwager Bartel Muyris en zijn schoonzus Elisabeth Stelten in Minnesota, waar zoveel familieleden en bekenden een nieuw vaderland gevonden hebben. In 1888 is de euforie van de landverhuizing naar Amerika echter allang voorbij. In 1863 had de pastoor van Buchten op de preekstoel een brief aangehaald, die het bisdom van St. Paul op zijn verzoek om informatie geschreven had en waarin weinig heel bleef van de verhoopde gouden bergen "in de tegenwoordige oorlogende omstandigheden" van Amerika. Het is bekend dat de faam van die preek destijds in Nieuwstadt met verontwaardiging ontvangen is. Toch is de emigratiegolf enkele jaren later abrupt tot staan gekomen. Misschien heeft op termijn de al vroeg gehoorde kritiek toch zijn uitwerking niet gemist. In elk geval heeft Peter Joseph later - misschien als teleurgesteld man - bewust de andere kant opgekeken. Maar is het hem en zijn gezin in Krefeld en Keulen beter vergaan?

XII-D Hendrik Ubachs, zn van XI-C, geb. Nieuwstadt 23-1-1843, metselaar te Nieuwstadt op het Kerkhof 85, overleden aldaar 3-12-1929, tr. Nieuwstadt 11-4-1874 met Helena Tops, dr van Jacob en Elisabeth Muyres geb. Nieuwstadt 12-8-1848, overleden aldaar 21-9-1933. Uit dit huwelijk 8 kinderen, geboren te Nieuwstadt:

1. Peter Joseph, geb. 10-1-1875, verhuisd naar Friemersheim (Dld)
2. Christiaan volgt XIII-G
3. Maria Barbara, geb. 27-10-1878, in 1894 verhuisd naar Nederweert
4. Anna Maria, geb. 27-8-1881, overleden Holtum-Born 10-12-1939, tr. Born 10-11-1905 met Guillaume Wagemans, zn van Jan Willem en Anna Maria Lendfers, geb. Holtum-Born 3-10-1873, overleden aldaar 29-9-1944
5. Maria Ida, geb. 5-5-1885, overleden Isenbruch (Dld) 24-12-1964, tr. Isenbruch 20-10-1906 met Adolf Stelten, geb. Isenbruch 31-1-1879, overleden Heinsberg (Dld) 24-12-1973
6. Johannes volgt XIII-H
7. Maria Hubertina, geb. 27-7-1890, overleden Sittard 22-7-1982, tr. Susteren rond 1915 met Johannes Herman Suylen, zn van Alexander en Agnes Janssen, geb. Susteren 4-5-1886, overleden aldaar 20-12-1951
8. Helena, geb. 27-3-1894, overleden Nieuwstadt 27-3-1894

XIII-A Leonard Ubachs, zn van XII-A, geb. Nieuwstadt 20-7-1857, metselaar, herbergier, later exploitant van een kruidenierszaak, boerderij en bakkerij op de Geit te Heerlerheide, tevens opzichter bij zijn neef Jan Ubachs (XIII-C) te Heerlen, overleden Geitstraat 9, Heerlerheide 28-5-1943,

tr. Heerlen 19-11-1891 met Maria Theresia Antoinette Wijnen, dr van Kristiaan en Maria Katharina Roumans, geb. op de Geit 25-12-1862, overleden Geitstraat 9, 2-7-1934

Uit dit huwelijk 9 kinderen, geboren aan de Geitstraat:

1. Geertruida, geb. 7-9-1892, overleden Brunssum (ziekenhuis) 3-4-1981, tr. Heerlen 27-8-1919 met Hubert Albert drogist, pomphouder, winkelier, zn van Jozef en Jozefina Wijnen, geb. Ganzeweide Heerlerheide 9-9-1889, overleden Geitstraat 9, Heerlerheide 6-1-1968
2. Jan volgt XIV-A
3. Maria Catharina Bernardina, geb. 11-9-1895, ongehuwd overleden in het gasthuis te Aken (Dld) 5-1-1913
4. Jozef volgt XIV-B
5. Hubertus volgt XIV-C
6. Maria Elisabeth, geb. 28-4-1902

St. Corneliuskerk te Heerlerheide. 1972. De kerk werd in 1909 door Jan Ubachs, aannemer te Heerlen, gebouwd. Generatie XIII-C.

Graafwerkzaamheden voor het Julianakanaal te Born. In het midden op de voorste rij: Theodoor Ubachs, met lange, zwarte jas, en hoed op. Hij is de opzichter van de ploeg. Generatie XIII-E.

tr. Heerlen 21-11-1935 met Hubert Josef Gerards, landbouwer te Scherpenseel (Dld), zn van Wilhelm Heinrich en Maria Katharina Spiertz, geb. Ubach Palembang (Dld) 16-8-1898, overleden Scherpenseel 8-6-1964

7. Leonard volgt XIV-D

8. Hubertina, geb. 30-1-1905

9. Renier, roepnaam Harie, volgt XIV-E

Hoeveel in de ontwikkeling van een mensenleven hangt niet van toeval af? Als meester Grond niet na zijn benoeming tot hoofd van de lagere school in Heerlerheide in 1886 geijverd had voor het bouwen van een nieuwe school, zou Leonard Ubachs nooit op de Geit gezien zijn. Hij was naar Heerlerheide gegaan om in de bouw van de nieuwe school van meester Grond zijn brood te verdienen, en zeker niet om in het dorp voor goed zijn leven lang te blijven; al is dat laatste wel gebeurd. Toen hij eenmaal dicht bij het werk een kosthuis gevonden had, moet hij bij de verkenning van de omgeving ongetwijfeld ook tegen de herberg van Kristiaan Wijnen op de Geit zijn opgelopen. Kristiaan Wijnen had toevallig een dochter Antoinette die het waarden kon, dat de metselaar uit Nieuwstadt zich vaker in de herberg vertoonde.

Heerlerheide was in die dagen tot de opkomst van de steenkolenmijnen hoofdzakelijk een gemeenschap van marskramers en handelaren, maar de naam "Wijnen" deed iedereen denken aan het rooien van aardappelen, het bewerken van bouwland, het karnen van melk. Want net als zijn broers en voorouders was Kristiaan eigenlijk landbouwer van beroep. De hoofdinkomsten kwamen uit de sinds 1855 bestaande boerderij met haar varkens, bokken, geiten, kippen, koeien en paarden. De herberg was goed voor neveninkomsten.

Toen Leonard in 1891 met Antoinette trouwde, werd hij in de schoot van de familie Wijnen opgenomen. Die familie bestond toentertijd uit 6 volwassen personen: schoonvader Wijnen, op dat moment al 13 jaar weduwnaar, samen met 5 zonen en dochters. Even snel als het jonge gezin zich voorspoedig uitbreidde, brokkelde het oude gezin af. Eerst overleed schoonvader Kristiaan, kort daarna gevolgd door twee van zijn kinderen. De overige kinderen hadden toen het huis al verlaten, omdat ze - inmiddels getrouwd - elders huisvesting gevonden hadden. Zo stond Leonard 10 jaar na de huwelijksluiting voor de opgave het bedrijf van de Geit in zijn geheel over te nemen. Het moet gezegd zijn, dat hij zich met voortvarendheid van die taak gekwetend heeft.

Misschien om de open gevallen plaatsen in huis zinvol te benutten, en omdat arbeids-

krachten hard nodig waren, werden knechten en dienstmeiden aangezocht. Pierke Meulenberg, werkzaam in het bouwvak, en Jan Hoogmans (1872 - 1933), schoenmaker van zijn vak en neef van Leonard, willen wij in dit verband apart noemen, omdat ze al vrij vroeg in het gezin een vaste plaats gekregen hebben en er hun leven lang tot hun overlijden gebleven zijn. Jan Hoogmans, die onder de naam "schuster Sjang" in het dorp bekendheid kreeg, vond zijn emplooi in de vroegere werkplaats van Joseph Wijnen, een van de overleden broers van Antoinette, die voorheen ook als schoenmaker zijn kost verdiend had.

Vrij spoedig na de overname van het bedrijf door Leonard Ubachs werd er op de Geit ijverig gesloopt, gemetseld en vernieuwd. De daarvoor benodigde materialen lagen binnen handbereik, omdat aannemer Jan Ubachs uit Heerlen, een neef van Leonard, op het erf van de woning een omvangrijke opslagplaats voor bouwmaterialen had weten te verwerven. Het woonhuis uit 1855 werd grondig onder handen genomen. Naast het oude bakhuis verscheen een bakkerij. Er kwam een schuur voor bakkerswagens. De koestal werd veranderd in een paardenstal. Aan de straatkant werd een winkelpand gebouwd. Tegelijkertijd legden de jonge beide zonen zich toe op het bakkersvak. Hun oudere broer Hub werd voerman en moest leren om met paarden om te gaan. Toen het geheel bedrijfsklaar was, deed ook een bakkersknecht met de naam Brenna zijn intrede. Door die ontwikkeling ging de Geit een nieuwe fase in: Je kon in de winkel terecht voor kruidenierszaken en voor bakkerswaren. Daarnaast vertrokken elke door-de-weekse dag met paarden bespannen wagens in verschillende richtingen door het dorp om klanten van brood, vla en gebak te voorzien. Stap voor stap veranderde de onderneming van karakter. Van een oud boerenbedrijf ging de Geit binnen enkele jaren over in een grote bakkerszaak. Tenslotte zou ook de herberg aan deze ontwikkeling ten offer vallen. Maar dat duurde nog een aantal jaren.

Van huisuit metselaar verloochende Leonard intussen zijn oorspronkelijke beroep niet, al had hij zich in de loop der jaren opgewerk tot opzichter bij zijn neef. In die kwaliteit was hij in 1909 betrokken bij de bouw van de huidige St. Corneliuskerk te Heerlerheide en direct daarna bij de verbouwing van de naburige boerderij van Packbier-Otermans, gelegen op de hoek van de Geit- en Gravenstraat. Van de boerderij werd een klooster gemaakt, met kapel en lagere meisjesschool voor de enkele jaren tevoren uit Frankrijk uitgeweken vrouwelijke religieuzen. Toen het echtpaar Packbier

nog leefde benutte de plaatselijke harmonie "de Geit" (later omgedoopt tot "St. Joseph") de schuur van de boerderij om repetities te houden. Omdat deze mogelijkheid door de nieuwe bestemming en verbouwing werd afgesneden, bood Leonard het gezelschap de zaal van zijn herberg als repetitielokaal aan, waarvan vele jaren dankbaar gebruik is gemaakt. Daarna zijn op de Geit meerdere instanties gehuisvest geweest. Leonard had voor iedereen plaats. In 1913 werd de op initiatief van dr. Poels opgerichte plaatselijke woningvereniging gelegenheid gegeven in het pand kantoor te houden. Leonard werd toen ook lid van deze vereniging. Een jaar later werd ruimte vrij gemaakt voor de pas opgerichte plaatselijke afdeling van het Groene Kruis. De vereniging is er gebleven totdat er aan de toenmalige Heibergstraat een eigen wijkgebouw betrokken kon worden. Intussen is de grote wereldoorlog uitgebroken en kondigde zich een tijd van schaarste aan. Omdat ook Heerlerheide een distributiekantoor moest krijgen, werd weer bij Leonard Ubachs op de deur geklopt en weer niet tevergeefs. Het kantoor heeft 4 jaar gefunctioneerd.

Het spreekt wellicht vanzelf dat alle nieuwe functies van het gebouwencomplex in de loop der jaren de nodige bouwtechnische aanpassingen hebben gevraagd. Toen het pand dan ook een zestig jaar later - in 1981 - werd afgebroken, was van de oorspronkelijke boerderij en herberg niets meer over, behalve een oude kelder: een op een kleine bunker gelijkende, massieve, gewelfde ruimte onder de grond, die in de tweede wereldoorlog als een veilige schuilkelder dienst gedaan heeft. Ook die is nu verdwenen. De woningvereniging "Heerlerheide" heeft op de plaats van de vroegere woning met winkel aan de Geitstraat inmiddels vier huurwoningen gebouwd. Alle sporen van het vroegere leven op de Geit zijn uitgewist. maar, omdat op deze plek de bakermat gestaan heeft van nog bestaande, gerespecteerde instellingen, zal - als alles meezit - straks een gedenkteken worden opgericht om voor de huidige generatie van Heerlerheide tenminste de herinnering aan een stukje verleden levend te houden.

XIII-B Lambert Ubachs, zn van XII-A, geb. Nieuwstadt 8-9-1863, landbouwer, overleden aldaar 23-11-1938,

tr. Nieuwstadt 22-7-1897 met Maria Catharina Bellaerts, dr van Bartholomeus en Theresia Dreissen, geb. Nieuwstadt 16-9-1874, overleden aldaar 21-5-1898.

Uit dit huwelijk één kind:

1. Bartholomeus volgt XIV-F

Schoonvader Bartholomeus was een man van

de oude stempel. Toen al. Ofschoon hij tijdens zijn leven de overgang naar de 20e eeuw heeft meegemaakt, is hij altijd (1837-1918) met hart en ziel met de 19e eeuwse, agrarische samenleving vergroeid gebleven. Hij stond wantrouwend tegenover nieuwlichterijen. Wanneer hij stukken land verkocht, aanvaardde hij van de koper alleen maar muntstukken. Bankbiljetten achtte hij niet meer waard dan de prijs van het gebruikte papier. Bankinstellingen vond hij niet veilig genoeg om zijn spaarcenten aan toe te vertrouwen. Hoewel hij wist de rente te verspelen, achtte hij het beter zijn geld thuis veilig op te bergen dan aan zo'n vreemd instituut uit te lenen.

Op oude leeftijd maakte Bartholomeus nog mee dat in Nieuwstadt wilde geruchten de ronde gingen doen. De een zei met eigen ogen een automobiel gezien te hebben. Een ander had gehoord dat er machines waren, die konden vliegen. Weer anderen wisten te vertellen dat in de stad moderne vrouwen gekleed gingen in wat ze een "pantalon" noemden. Bartholomeus Bellaerts voelde aan dat de oude, vertrouwde wereld uiteen zou vallen, als verandering en modernisering een kans zouden krijgen. Hij voorzag die dreiging. Tijdgenoten herinneren zich van hem de karakteristieke voorspelling: "De wereld zal vergaan, als karren zonder paard worden voortbewogen, als mensen in machines door de lucht gaan vliegen en als vrouwen zich als mannen gaan kleden".

Leonard Ubachs en Antoinette Wijnen. Heerlerheide 1891. Leonard was herbergier, kruidenier, en bakker "op de Geit" te Heerlerheide, tevens metselaar-opzichter bij aannemer Jan Ubachs te Heerlen, zijn neef. Generatie XIII-A.

"De Geit" te Heerlerheide, gezien vanaf de toren Corneliuskerk. 1954. De op de foto voorkomende gebouwen zijn inmiddels allemaal gesloopt. Parallel aan de Kerkstraat (met op de voorgrond het patronaat) loopt de tegenwoordige Geitstraat (diagonaal over de foto). Aan deze straat, rechts achter: het pand, waar Leonard Ubachs - enkele generaties geleden - de herberg van zijn schoonvader Wijnen overnam. Het gebouw, daar schuin tegenover (met witte gevel), is het klooster van de zusters van Heerlerheide. Generatie XIII-A.

Bruidsfoto van Hubert Albert en Antoinette Wijnen. Heerlerheide 1919. Vl.n.r. zittend op de voorste rij, links van het bruidspaar: Mina Weusten, Marie Reinartz, Jan Wijnen (hoofdonderwijzer Ubach over Worms), Marie Wijnen, Jozef Albert (vader bruidegom), Jozefien Wijnen (moeder bruidegom). Rechts van het bruidspaar: Antoinette Wijnen (moeder bruid), Leonard Ubachs (vader bruid), Wilhelmina Bohnen, Jan Ubachs (aannemer Openbare Werken Heerlen), Herman van de Bergh (koster/organist Nieuwstadt) en Lambert Ubachs (landbouwer Nieuwstadt). Op de voorgrond de jongste kinderen Ubachs-Wijnen: Harie en Tineke. Generatie XIII-A, 1.

XIII-C Johannes (Michiel Hubert) Ubachs, zn van XII-B, geb. St. Joost te Pey-Echt 18-6-1857, grondbezitter, aannemer van Openbare werken te Heerlen, lid van het Burgelijk Arm-bestuur aldaar, overleden 18-5-1937, tr. Meerssen 19-11-1895 met Maria Wilhelmina Bohnen, dr van Jan Hendrik en Maria Gertrudis Bielders, geb. Meerssen 1-10-1864, overleden Heerlen 3-8-1929. Uit dit huw :

1. Jan Hendrik volgt XIV-G
2. Marja Josephina Petronella, geb. Heerlen 10-2-1900, overleden aldaar 12-10-1976, begiftigd met de pauselijke onderscheiding "Pro ecclesia et pontifice", tr. Heerlen 7-10-1933 met Oscar Driessen, zn van Willem Lodewijk en Clara Theodora Maria Sträter, med. dr. kinderarts te Heerlen, lid van de Provinciale Raad voor de volksgezondheid te Maastricht, begiftigd met de orde van Oranje Nassau, geb. Hamstead-Londen 21-3-1899, overleden Heerlen 7-4-1980.

De bekendheid die aannemer Peter Joseph Ubachs een generatie eerder in de omgeving van Nieuwstadt genoot, viel Jan Ubachs in de jaren voor de eerste wereldoorlog ten deel in het land van Heerlen. Net als Peter Joseph (XII-C), neef van zijn vader, heeft ook Jan Ubachs heel wat bouwwerken op zijn naam staan: de kerk van Chèvremont (thans ten gevolge van mijnschade afgebroken), de huidige St. Corneliuskerk van Heerlerheide (1909), de kerk en het klooster van de paters Franciscanen aan de Sittarderweg in Heerlen, rectoraat van de HH. Martelaren van Gorcum (1910), de schacht van de kolenmijn ON III te Heerlerheide (1912), de mijnwerkerskolonieën Beersdal (Heerlen), Keek en Renemig (Heerlerheide), de stations van de Nederlandse Spoorwegen tussen Sittard en Heerlen, het St. Josephziekenhuis te Heerlen (thans afgebroken).

Jan Ubachs bezat een drietal "brikkebakkerijen". Eén van die ovens was gelegen aan de Schaesbergerweg in Heerlen; een andere precies op de plaats waar het klooster en de kerk van het nieuwe rectoraat aan de Sittarderweg moesten komen. De voor de bouw benodigde stenen werden in die tijd vaak ter plekke gebakken. Op een goede dag verschenen dan ook op het terrein van de bouw van de kerk en het klooster voor enkele maanden houten keten, waarin vele brikkebakkers werden ondergebracht. De meesten kwamen uit Stein en omgeving, sommigen met vrouw en kinderen. De vrouwen verzorgden de maaltijden en onderhielden de barakken. De kinderen hielpen op blote voeten met het kneden van leem, die door de mannen ter plaatse werd

afgegraven en met kruiwagens aangevoerd. De hier gebakken brikken werden gebruikt door de "binnen- en achterwerkers". De buitenstenen werden van elders betrokken. Het bedrijf van Leonard Ubachs, zijn neef op de Geit, zorgde voor het brood en de levensmiddelen ten behoeve van de bouwvakkers en hun hulpen. Het archief van het klooster der Franciscanen noemt 4 januari 1911 een denkwaardige dag. De bouw van het klooster is dan zover gevorderd, dat de eerste monniken gehuisvest konden worden. Op de dag van hun aankomst arriveerde ook aannemer Jan Ubachs met paard en wagen uit Weert. Hij had bij het provinciaal laat van de orde een karrevracht goederen opgehaald, bestemd voor de nieuwe bewoners: "o.a. een baal koffie, miswijn, een grote pot boter, servetten, keukendoeken, sokken, alben, een prachtige witte stola en vele andere zaken die in een nieuw huis uitstekend van pas komen", verhaalt ons het archief. Enkele dagen later werd de kloosterkerk ingezegend.

In die tijd waren de Franciscanen-Minderbroeders nog echte bedelmonniken. Men kon ze bij tijd en wijle in de omliggende woonkernen tegenkomen om aalmoezen op te halen. Volgens een oude regel mochten zij "als loon voor hun werk alles aannemen, wat voor hun levensonderhoud en dat van hun broeders nodig is, behalve munten of geld". Zo trokken de Franciscanen twee keer per jaar van huis tot huis, ook in het naburige Heerlerheide, waar ze overigens ijverig werden bijgestaan door kostganger Jan Hoogmans met zijn hondekar. Alles wat een hond trekken kan, was welkom. Vooral na de oogst had iedereen voor een goed doel een aalmoes in natura over. Toch werd ook geld graag aangenomen, maar dat werd niet besteed aan het levensonderhoud van de kloosterlingen. Het werd gereserveerd voor de kerk en het nieuwe rectoraat.

XIII-D Hendrik Ubachs, zn van XII-C, geb. Nieuwstadt 21-7-1867, metselaar, overleden Krefeld 3-10-1906, tr. Krefeld 14-8-1897 met Maria Catharina Thijssen, dr. van Hubertus en Maria Catharina Stelten, geb. Susteren 28-10-1867, overleden Kerkrade 3-2-1932. Uit dit huwelijk:

1. Maria Elisabeth, geb. Krefeld 5-7-1898, tr. Eygelshoven 23-11-1923 met Johann Packbiers bakker, mijnwerker, zn. van Peter Jozef en Gertruda Lurkens, geb. Ederen (Dld) 10-3-1896, overleden Ubach over Worms 16-4-1962.
2. Willem Jozef Hendrik volgt XIV-H
3. Jacob volgt XIV-I

Evenals destijds zijn grootvader in Weert is ook Hendrik Ubachs tijdens het werk op een tragische manier om het leven gekomen.

410. *Gatzen, J.*, uit Wittem, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
411. *Van Dycck, J.L.*, uit Bergen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
412. *Kopsje, G.*, uit Bergen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
413. *Goessens, Jaanneke*, uit Gronsveld, onderscheiden in de orde van Sint-Helena. Bij zijn terugkomst uit Rusland liet zijn moeder uit emotie haar emmer in de waterput vallen (opgetekend in 1960).
414. *Caron, T.G.N.*, uit Bunde, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
415. *v.d. Boel, L.*, uit Thorn, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
416. *Kierckhofs, Louis Francois*, uit Nuth, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
417. *van Soest, Jac.*, uit Broekhuizen, 6e Rgt., terug in 1814. Onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
418. *Rosenkrans, H.*, uit Meerssen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
419. *Zindermann, E.*, uit Susteren, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
420. *Hansen of Jeansen, A.*, uit Susteren, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
421. *Hopp, J.V.*, uit Gennep, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
422. *Salden, J.N.*, uit Limbricht, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
423. *Fransen, S.*, uit Oud-Vroenhoven, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
424. *Willemsen A.*, uit Arcen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
425. *Leesens, G.*, uit Cadier en Keer, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
426. *Meertens, C.*, uit Margraten, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
427. *Jaspers, Henri*, uit Ottersum, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
428. *Geelen, Lambert*, uit Sint-Pieter, onderscheiden in de orde van Sint-Helena; zie ook deze lijst nr. 83, in: LTG 1980, p. 115.
429. *Bekker, Jan Nicolaas*, uit Valkenburg, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
430. *Kreeft, Pierre*, uit Venlo, onderscheiden in de orde van Sint-Helena; zie ook deze lijst nrs. 261 en 276, in: LTG 1983, p. 65.
431. *Bours, Leonard*, uit Geulle, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
432. *Sondrekker, P.*, uit Wyk-Maastricht, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
433. *Volleberg, H.*, uit Venray, lichting 1811, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
434. *Drummen, J.P.*, uit Voerendaal, onderscheiden in de orde van Sint-Helena; zie ook in deze lijst nr. 76, in: LTG 1980, p. 66.
435. *Frappier, J.*, uit Urmond, onderscheiden in de orde van Sint-Helena, woonde omstreeks 1858 in Beesel.
436. *Blankers, J.A.*, uit Sint-Pieter, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
437. *Schouren, J.*, uit Baarlo, onderscheiden in de orde van Sint-Helena. Een familielid in Hout-Blerick bezit zijn sabel.
438. *Debets, J.H.*, uit Brunssum, onderscheiden in de orde van Sint-Helena. Jozef Debets, wonende bij de Muysenberg, was de broer van de grootmoeder van vaderszijde van pastoor Hendrik Palmen en van Martinus Palmen.
439. *Janssen, J.*, uit Elsloo, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
440. *Bloem, J.A.*, uit Gronsveld, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
441. *Sibertz, Th.*, uit Meerlo, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
442. *Beckers, J.P.*, uit Amstenrade, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
443. *Telon, C.*, uit Bergen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
444. *Geelen, P.*, uit Heer, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
445. *van Egmond, C.*, uit Horst, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
446. *van der Steen, Bartholomé*, uit Meijel, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
447. *Claessens, Antoon*, uit Mheer, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
448. *Huyschemakers, Paul*, uit Mheer, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
449. *Bosch, Toussaint*, uit Noorbeek, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
450. *Haubuijkers, M.J.*, uit Simpelveld, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
451. *Vinken, Jan Pieter*, uit Simpelveld, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
452. *Peulen, Pierre*, uit Beesel, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
453. *Slangen, W.*, uit Klimmen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
454. *Sporcken, G.*, uit Klimmen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
455. *Beerckens, G.*, uit Holtum, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
456. *Janssen, J.H.*, uit Simpelveld, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
457. *Senden, J.G.*, uit Hulsberg, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
458. *Fleck, A.*, uit Simpelveld, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
459. *van Zee, D.*, uit Heerlen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
460. *Lütgens, M.*, uit Ubach over Worms, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
461. *Herberghs, G.*, uit Vaals, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.

462. *Louppen, H.*, uit Eygelshoven, onderscheiden in de orde van Sint-Helena. Was in 1810 al tien jaar in dienst.
463. *Boeslen, J.H.*, uit Geleen, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
464. *Spusjens, M.*, uit Slenaken, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
465. *op den Camp, J.*, uit Stein, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
466. *Hungs, J.G.*, uit Vaals, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
467. *Simons, G.*, uit Neeritter, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
468. *Haenen, L.*, uit Roosteren, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
469. *Vanthoor, H.*, uit Roosteren, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.
470. *Koemans, M.*, uit Stein, onderscheiden in de orde van Sint-Helena.

De gegevens over de militairen die gedecoreerd zijn in de Orde van Sainte-Hélène, zijn te vinden in het Rijksarchief in Limburg te Maastricht, archieven van het Provinciaal Bestuur, inv. nrs. 510 en 511, losse stukken behorende bij de Kabinetsagenda's.

Zo moet nr. 70 uit de naamlijst van militairen in de Franse tijd, Petran Görtz, er uit gezien hebben. Deze pop inclusief uniform en uitrusting is gemaakt door Joep van Heugten, Herman Gorterstraat 25, 5921 AD Blerick, aan de hand van militaire persoonsbeschrijving, eigen brieven van Petran Görtz aan zijn familie in Baarlo, en het decreet ten aanzien van het uniform (Museum Historische Werkgroep Baarlo).

A. H. C. VAN WERSCH

HET WAPEN VAN DE LANDJONKERS VAN WERST (DE WARSAGE)

In mijn nog voortdurend onderzoek naar de genealogische en historische geschiedenis van de landjonkers Van Werst, hun verwanten en hun nakomelingen in Zuid Limburg, constateerde ik dat in de literatuur en in archiefstukken het wapen vermeld werd dat door dit geslacht in vroegere tijden in de landen van Overmaas en in Maastricht gevoerd werd. Tot de verwanten en aangetrouwde families van de landjonkers Van Werst behoorden leden van vele bekende Limburgse geslachten zoals de families van Kercken, Hoen van Hoensbroek, van Imstenrade, Spewarts, van de Veels, Huyn van Amstenrade, van den Ellenbamt, van Gulpen, Clut, Vos, Blitterswijk genaamd Passart, van Hulsberg genaamd Schaloen, van Elderen, de Geloes, van Eynatten, van Eijs genaamd Beusdal e.a. Van al deze geslachten zijn de wapens bekend en vaker gepubliceerd.

De jongste vermelding van het wapen van de landjonkers Van Werst vond ik bij Dr. Lens in zijn *Armorial* uit 1947.¹ Hierin vermeldde hij de volgende omschrijving van de familie en hun wapen:

"Famille d'ancienne noblesse tirant son nom et son origine du village de Warsage (anciennement Werst) ou elle possédait des biens dès le 14e siècle . . ."

en het wapen:

"de sinople à la fasce d'hermine, Cimier: une tête et col de chien braque de sinople, chargée d'une fasce d'hermine."

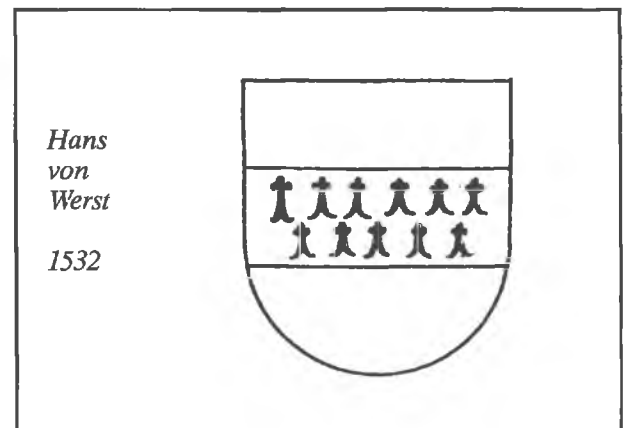
(in groen en witte hermelijnen dwarsbalk; Helmteken: hoofd en halsband van een brak (jachthond) beladen met hermelijnen balk.)

Nader bleek dat deze omschrijving van de familie en van hun wapen deels afkomstig was uit het Wapenboek van Macco uit 1908²:

"Altes Limburgischen Adelsgeschlecht welches, wie es scheint im 16e Jahrhundert erlosch oder im Bürgerstand aufgegangen ist.

Wappen:

In Grün ein weiser Hermelinbalken, auf dem Helm ein mit dem Balken belegter grünen Brackenrumpf."

In "Tafel 107" plaatste Macco in zijn boek een afbeelding van het schild van het wapen met daaronder: Hans von Werst met het jaartal 1532. In de bijbehorende tekst noemde Macco, zonder controleerbare bronvermelding, dat deze Hans de echtgenoot was van Margaretha von Leick, weduwe van de in 1529 overleden Wolter von Wylre, schepen en burgemeester van Aken.

Hans van Werst en Margaretha von Leick kunnen echter niet in 1532 gehuwd geweest zijn. Freiin Coels vermeldt namelijk in het door haar gepubliceerde "Lehnregister"³, dat deze Margaretha in 1537 gehuwd was met Goswijn van Rode van Opsinnich. Op 15 december van dat jaar ontving Goswijn een rente die zijn vrouw, Margaretha von Leick, van haar eerste man Wolter von Wylre, geërfd had. En daar Hans van Werst in 1539 voor de schepenbank van Trembleur verscheen⁴ en dus nog leefde, kan hij, volgens beide betrouwbare bronnen, noch haar eerste noch haar tweede echtgenoot geweest zijn.⁵

Een afbeelding van het schild van het wapen Van Werst, de dwarsbalk met de hermelijnstaartjes, bevindt zich heden nog op de linker steunzuil van een gebeeldhouwde schouw in de ridderzaal van het kasteel Abée in de Condroz.⁶ Op de rechter zuil staat

Wapenschild van landjonkers van Werst op schouw kasteel Abée.

het wapen van de jonkers van Eynatten. Een en ander is het gevolg van het huwelijk in 1554 van Aleijda van Werst, dochter van jonker Ulrick IV van Werst en Maria Sprewants. Zoals destijds gebruikelijk werd Aleijda vernoemd naar haar grootmoeder, Aleijda Huyn van Amstenrade.

Haar echtgenoot, jonker Hendrik van Eynatten, was heer van Abée en Tinloz en van de Lichtenberg te Maastricht. Door zijn huwelijk met Aleijda van Werst werd hij heer van de heerlijkheden Gerdingen en Nieuwstad.⁷

Jonker Ulrick III, de grootvader van Aleijda, was Brabants schepen in Groot en Klein Spauwen te Maastricht. In 1499 fungeerde hij als meier van de cijnhof van Hocht te Rosmeer. Het zegel waarmee hij een aantal schepenbrieven van het kapittel van Sint Servaas zegelde, werd door Dr. Doppler aldus omschreven:

"Van Vair (hermelijn) met in het schildhoofd twee bezanten. Omschrift: Sigellum Ulri . . . de Warsagio"⁸.

A.J. Flament omschreef het zegel uit een schepenbrief van 1499 als volgt:

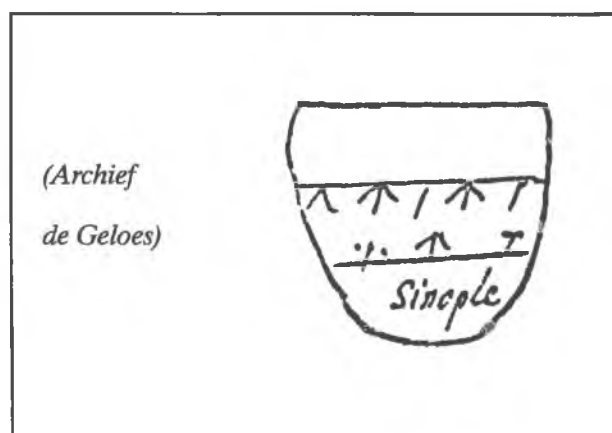
"Een balk beladen met vijf staarten hermelijn 3-2 en in het schildhoofd twee vijfbladige rozen, omschrift: Sigellu Ulricus de Worsagen"⁹.

Jonker Ulrick III van Werst was met zijn schoonvader jonker Hendrik Huyn van Amstenrade op 24 juni 1505 betrokken bij een scheidsrechterlijke uitspraak over een geschil tussen het kapittel van Sint Servaas en het stadsbestuur van Maastricht. Het betrof de vraag of de stad met recht een put had laten graven op het Vrijthof bij "den ellendigen kerckhoff" (het armenkerkhof). En de vraag of de stad het recht had om huisjes te laten bouwen op de houten bogen van de maasbrug.¹⁰

Van zijn ouders, jonker Jan II van Werst en Margaretha van Hoensbroek, had jonker Ulrick III als oudste zoon het stamhuis van de landjonkers van Werst geërfd genaamd "De hof van Weerst", groot 125 ha. gelegen te Weerst (Warsage) in het land van Daelhem.¹¹ Verder de heerlijkheden Gerdingen en Nieuwstad in het graafschap Loon¹² en in het Land van Valkenburg de laathof "Het Rosgoed", ook Rozengard en later Cluttenleen, gelegen te Brunssum.¹³ De "Costumen" of de gewoonterechten van de laathoven van Brunssum, die golden bij erfenissen, overdrachten, rechtsplegingen e.d. en het cijnsregister werden door jonker Ulrick III, als een van de eerste uitvoerders van een desbetreffend keizerlijk bevel, eigenhandig op schrift gesteld.¹⁴

Op een schilderij voorstellende abt Liebrecht van Hulsberg genaamd Schaloen, aanwezig in de portretgalerie van de abdij van Vlierbeek bij Leuven, staat zijn gevierendeeld vaderlijk wapen, waarin dat van zijn moeder Gertrude van Werst - een dwarsbalk met hermelijnstaartje - afgebeeld. Ook had deze abt bij de Tongerse glazenier Filips Posson een gebrandschilderd raam besteld, waarop hij zich liet opnemen met mijter en kromstaf met zweetdoek. Ook hier het gevierendeeld wapen: in 1 en 4 drie rode koeken geplaatst als schuinbalk (van Hulsberg) en in 2 en 3 in groen een zilveren dwarsbalk (van Werst). De hermelijnstaartjes, die de dwarsbalk horen te beladen, werden door de glazenier kennelijk vergeten.¹⁵

Abt Liebrecht van Hulsberg genaamd Schaloen werd op 5 januari 1547 in het Begijnhof te Maastricht geboren. Hij was de derde zoon van jonker Gerard II, burgemeester in Maastricht en jonkvrouwe Gertrude van Werst. Gertrude van Werst was een dochter van bovengenoemde jonker Ulrick III en Aleijda Huyn van Amstenrade.

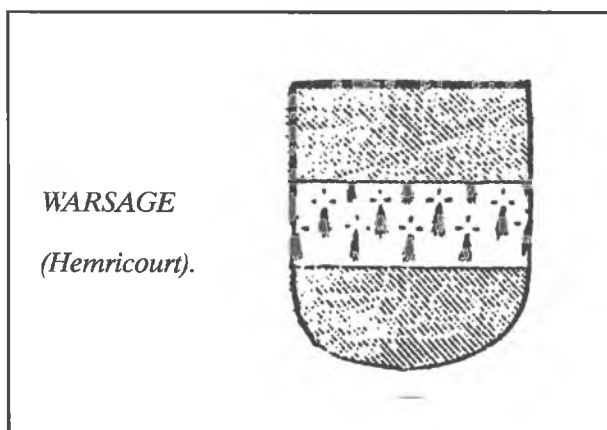
Het wapenschild van Werst, dat Macco in "Tafel 107" publiceerde, blijkt na onderzoek afkomstig te zijn uit de oude stamboomregisters van het kasteelarchief de Geloës.¹⁶ Op folio 484 van dit register, waarop een overigens onvolledige stamboom van het geslacht Van Werst vermeld wordt, tekende de samensteller

het wapen van deze familie: een witte balk met hermelijnstaartjes op een groen schild.

De samensteller van de archieven de Geloës, welke aanwezig zijn in het Rijksarchief te Maastricht, blijkt eveneens na onderzoek, de omschrijving van dit wapen verkregen te hebben uit de genealogische werken van de Lefort's, geschreven rond 1700 en aanwezig in het Rijksarchief van Luik. Deze wapenherauten van het prinsdom vermelden een, naar nu blijkt, onvolledige stamboom Van Werst. Zij omschreven het wapen - een dwarsbalk met hermelijn op een groen schild - als volgt:

"La noble famille de Werst porte de sinople a la face d'Hermine"¹⁷.

De oudste vermelding van het wapen van Werst (Warsage) in de literatuur is een afbeelding in Hemricourt's "Miroir des Nobles de Hesbaye". Dit werk van de befaamde historicus uit de tweede helft van de vijftiende eeuw, bevat tal van gegevens over adellijke geslachten uit deze streken. Op pag. 138 vermeldde Hemricourt het wapen Warsage toebehorend aan een ridder uit Warsage die gehuwd was met een dochter van Bertrand de Liers. Ook dit wapen toonde een dwarsbalk met hermelijnstaartjes.¹⁸

Met dit wapen zegelde Godfried, ridder van Werst, in 1263 enkele charters. De inhoud van deze charters betrof een geschil dat ridder Godfried van Werst had met de Cisterciënzers van de abdij van Val-Dieu. Deze monniken beweerden dat Christiaan, de vader van Godfried van Werst¹⁹, enkele landerijen gelegen te Weerst voor een deel aan hen had geschonken en voor een deel aan hen had verkocht. Zijn zoon Godfried was echter niet van plan dit bezit aan de monniken af te staan en raakte, na het overlijden van zijn vader Christiaan in een langdurig conflict met de abdij. Om tot een oplossing te komen besloten de partijen de kwestie aan een scheidsgerecht voor te leggen. Het scheidsrechterlijk oordeel wees de eis van ridder Godfried af en stelde de abdij in bezit van het in Weerst gelegen omstreden land. Even later bevestigde de prinsbisschop van Luik, Hendrik van Gelder,

in een volgend charter het arbitrale oordeel, hetgeen door Godfried, ridder van Werst, eveneens geschiedde. De originele perkamenten charters worden bewaard in het Historisch Archief van de stad Keulen. Het zegel van ridder Godfried is slechts fragmentarisch behouden. Een deel van de dwarsbalk valt nog te onderscheiden.

Volgens de stadsarchivaris Dr. Diederich is het zegel "spitzoval mit Höhe 5.4 cm. und Breite ca. 4 cm." Het gereconstrueerd omschrift luidt: S(igillum) (Godefridi de (Wer)st. Op de achterkant staat vermeld: 'Duo litere de domino Godefrido de Warsagio' en 'Littera de Godefrido milite de Werst'.²⁰

Concluderend kan gesteld worden dat de landjonkers Van Werst tot het midden van de zestiende eeuw een wapenschild voerden waarop een dwarsbalk voorkwam welke belegd was met een aantal hermelijnstaartjes op een groene ondergrond. In de zegels van jonker Ulrick III van Werst uit 1499 kwamen in het schildhoofd volgens de archivariissen Doppler en Flament hetzij twee bezanten (penningen) hetzij twee rozen voor. Dat het helmteken een brakkenkop voerde werd door Macco en Dr. Lens vermeld.

Nakomelingen van de laatste jonker Van Werst, Adam II uit Weerst, vestigden zich rond eind zestiende eeuw in de Vrije Rijksheerlijkheid Wittem. Medio achttiende eeuw verspreidden zij zich, nu onder de naam Van Wersch over Zuid Limburg. Voor hen is het besproken wapen een stuk historie uit een verleden.

Uittreksel uit het alsnog te verschijnen boek: Het Jonkergeslacht Van Werst, hun verwanten en nakomelingen in Zuid-Limburg.

A.H.C. van Wersch

*Ericapark 10,
2403 EG Alphen aan den Rijn*

(Zie voor noten pag 122.)

Noten:

- 1 Dr. Lens, *Armorial du Duché de Limbourg et des Pays d'Outre-meuse*, 1947, 265.
- 2 H.F. Macco, *Aachener Wappen und Genealogien*, Aachen 1907, deel II, 228-229.
- 3 Luise Freiin von der Brügghe, *Die Lehnregister der Propsteilichen Mannkammer des Aachener Marienstifts*, Bonn 1952, 50.
- 4 Rijksarchief Luik, Cour de Tembleur, reg. 4, 6 en 30 september 1939.
- 5 P.L.H. Crasborn nam in zijn boek 'De Familie Crasborn' de foutieve stelling van Macco over, dat er namelijk in 1532 een huwelijk bestond tussen Hans van Werst en Margaretha von Leick. Omstreeks 1540 zou Hans, na haar overlijden, een tweede huwelijk gesloten hebben met Anna van Crasborn (pag. 10) Deze Hans van Werst, die zich volgens dezelfde auteur ook Crasborn noemde, had acht kinderen (pag. 78) waarvan het laatste kind, Ulrich genaamd, omstreeks 1530 geboren zou zijn (pag. 81, 86). Op pagina 37 had Crasborn echter reeds vermeld dat Hans van Werst, na 1540, met Anna Crasborn dezelfde kinderen, maar nu zeven, had gehad. En al deze kinderen zouden voor 1530 geboren zijn! (pag. 78/81).
- Hans van Werst, Crasborn was een bastaard van jonker Daniel (II) van Werst. Om die reden kan hij, noch zijn kleindochter Elisabeth, het wapen van de landjonkers Van Werst gevoerd hebben (pag. 226-227). Evenmin erfde hij van jonker Daniel (II) "veel onroerend goed en minstens een boerderij" (pag. 10). Uit de plaatselijke registers blijken echter slechts twee "schenkingen" door jonker Daniel (II) aan zijn natuurlijke zoon Hans Crasborn: de ene was een rente van 20 mud en de andere een van 17 mud spelt (Trembleur, reg. 4, 1539 en 1545).
- 6 Foto Madame Peeters-Weerts, Barchon 1977.
- 7 *Annuaire Généalogique des Pays-Bas*, 1874, 36-41.
- 8 PSHAL 1900, 1907, Schepenbrief van het kapittel van Sint Servaas, 490, 6 juni 1496.
- 9 A.J. Flament, *Geschiedenis van het Huis van de Twaalf Apostelen*, Maastricht 1892, 176, 23 februari 1499.
- 10 PSHAL 1900, 3-7.
- 11 RAL, Archief de Geloës, nr. 880, 11 november 1462.
- 12 idem, nr. 877 A.
- 13 Rijksarchief Brussel, 47e Liasse, 24 februari 1521; het Rosgoed of de Rozengaard bleef van 1442 tot 1530, gedurende 88 jaren in leenbezit van de landjonkers Van Werst. Door het huwelijk van Anna, dochter van jonker Ulrick III van Werst met jonker Jan Clut de Oude kwam deze laathof in bezit van de landjonkers Clut, deze veranderde de naam in Cluttenleen. Zij beheerden het Cluttenleen van 1530 tot 1618, gedurende 78 jaren. De laatste bezitters, eveneens door huwelijk waren de landjonkers Vos; deze bezaten in Brunssum, reeds vanaf 1386 een laathof genaamd het Vossenleen (RAL, LxO. 738, 178 en 184).
- 14 RAL, LxO. reg. 1214; Mr. Janssen de Limpens, *Rechtsbronnen van het Hertogdom Limburg*, 1977, 589.
- 15 J.J.M. van Ormelingen, *Vlaamse Stam*, 1985, 113.
- 16 RAL, Archief de Geloës, nr. 877 A, 484.
- 17 Rijksarchief Luik, Archief Lefort, deel 25, 13 '16; Het genealogisch register Lefort bevat het gezamenlijk werk van Jean-Gilles Lefort en zijn zoon Jacques-Henri; beide waren tussen 1682 en 1751 wapenherauten in het prinsdom Luik. Hun taak was ondermeer het toetsen op geloofwaardigheid van families die beweerden van adel te zijn.
- 18 Jacques de Hemricourt, *Le Miroir de Nobles de Hasbaye, Liège et les Pays d'Outre-meuse*, Bruxelles, 15e siècle.
- 19 H. Hardenberg beschouwde in *Libellus Festivus*, uitgegeven door de Stichting Instituut voor Genealogie te Roermond 1964, pag. 61/63, Godfried de Warsage abusievelijk als een zoon van een oudere Christiaan van Limbricht. Volgens de auteur verrichtte deze in 1281 een transactie te Beek. Christiaan, de vader van ridder Godfried, was blijkens de genoemde charters uit 1263, toen reeds overleden.
- 20 Joseph Ruwet, *Cartulaire de l'Abbaye du Val-Dieu*, Bruxelles 1955, 128, 133; Maasgouw 1892, 67.

RÉGIS DE LA HAYE

WAT IS EEN FAMILIEWAPEN?

"*Familiewapens zijn die, welke een bepaalde persoon aangenomen of ontvangen heeft, die op zijn afstammelingen overgaan en het erfelijk kenteken van zijn familie uitmaken*", aldus de definitie van Rietstap¹.

Familieheraldiek is altijd vrij geweest, en is ook nu nog volledig vrij. Eenieder is het toegestaan een wapen aan te nemen, dat te voeren en door zijn nakomelingen te laten voeren. In een dergelijk geval moet het wapen natuurlijk eigen zijn aan de betreffende familie: het gaat niet aan het wapen van een gelijknamige familie te voeren, wanneer men geen rechtstreekse afstamming uit dat geslacht kan aantonen. Het doel van de familieheraldiek is immers zich door middel van een onderscheidend embleem, een "erfelijk kenteken", zoals Rietstap zegt, van gelijknamige families te onderscheiden.

De wensdroom van iedere genealoog is natuurlijk bij zijn onderzoek een wapen aan te treffen, dat door de familie werd gevoerd, een "historisch" familiewapen dus. Maar wanneer men een wapen aantreft, weet men vaak niet of het inderdaad het familiewapen is, dan wel het persoonlijk wapen van slechts één familielid. Pas wanneer men meerdere vondsten doet, en wanneer inderdaad blijkt dat ook andere leden van de familie, zo mogelijk in verschillende takken, hetzelfde wapen voerden, kan men met recht van een familiewapen spreken. Wanneer binnen een familie slechts één persoon een bepaald wapen voerde, en andere familieleden een ander wapen, dan heeft men te maken met een persoonlijk wapen.

Soms is het aantal afbeeldingen dat men van een wapen vindt zeer beperkt. Immers niet ieder lid van een familie gebruikte het. Het werd in de praktijk alleen gebezigd door hen die het ambtshalve nodig hadden om officiële stukken te bezegelen: pastoors, notarissen, schepenen, hoge ambtenaren.

De welbekende familie De La Haye verschaft ons een schoolvoorbeeld van de definitie van een familiewapen. Op bijgaand schema (zie laatste bladzijde) ziet men waar het wapen in de diverse takken van de familie voorkomt, althans volgens de tot nu toe bekende bronnen (monumenten, archieven en handschriften). Het is namelijk zeer wel mogelijk dat ook andere leden van de familie het wapen gebruikt hebben. De kleuren, uiteraard slechts voor zover bekend, zijn in het schema volgens de gebruikelijke arcering ingetekend.

Met name in de achtste generatie wordt het wapen intensief gevoerd, en wel door familieleden in zeer verschillende woonplaatsen; toch blijkt het praktisch ongeschonden te zijn overgeleverd. Joannes Wynand Delahaye, notaris te Maastricht, Dieudonné-Joseph de La Haye, lid van de Provinciale Raad van Stavelot, Jérôme de La Haye, pastoor van Theux en Johann

Wilhelm de La Haye, notaris te Aken waren verre achterneven van elkaar (in de 5e graad volgens kerke-lijk recht, in de 10e graad volgens hedendaags burgerlijk recht), die elkaar naar alle waarschijnlijkheid niet eens kenden, laat staan wisten dat ze familie van elkaar waren, maar toch precies hetzelfde wapen voerden!

Het wapen van Frambach de La Haye (ca. 1550-1624), in 1619 gebeiteld op de voorgevel van het gemeentehuis van Visé.

De oudst bekende afbeelding van het wapen De La Haye is te vinden op de voorgevel van het gemeentehuis van Visé. Het is daar aangebracht in 1619 door Frambach de La Haye, burgemeester van Visé². Deze Frambach, ook genaamd "de La Neuvehaye", woonde in Visé sinds circa 1587, waar hij het bracht tot schepen en burgemeester, en waar hij in 1623 overleed. Het beeldhouwde reliëf is niet gekleurd, maar de kleuren staan er op aangegeven met de gebruikelijke arcering.

Daarna vinden we een groot aantal afbeeldingen in de achtste en negende generatie. Om te beginnen met de hoofdlinie La Neuvehaye: vader en zoon notaris Joannes Wynandus en Godfried de La Haye. Joannes Wynand, gedoopt te Gulpen op 7 september 1664, als zoon van Joannes Sampson de La Haye en Sibilla Maria Dammerier, fungeerde als notaris te Maastricht van 1690 tot 1720. Een generatie later resideerde als notaris te Gulpen zijn zoon Godefridus de La Haye, met de voornamen Godefridus Albertus Mathias gedoopt te Maastricht (Ste. Catharina) op 27 augustus 1691. Godfried was notaris te Gulpen van 1734 tot zijn plotselinge dood op 20 november 1742, en bekleedde daarenboven meerdere openbare

Eerste lakzegel van Johannes Wynandus Delahaye, notaris te Maastricht. Afdruk van 1695.

Tweede lakzegel van Johannes Wynandus Delahaye, notaris te Maastricht. Afdruk van 1702.

functies, zoals schatheffer van Wijlre. Van deze twee notarissen zijn een groot aantal afdrukken bekend van lak- en inktstempels. Deze verschaffen ons natuurlijk niet de heraldische kleuren³. Godfried voerde daarenboven een persoonlijke wapenspreuk: NIHIL SINE CAVSA, ontleend aan de Vulgaatvertaling van de Bijbel (Job 5 :6): *Nihil in terra sine causa fit* (niets gebeurt er op aarde zonder oorzaak), met het jaartal 1734, jaar waarin hij notaris van Gulpen werd.

Inktstempel van Godfried de La Haye, notaris te Gulpen. Afdruk van 1736.

Dieudonné-Joseph de La Haye was lid van de Provinciale Raad van Stavelot. Hij overleed op 17 november 1723 ten huize van zijn broer Jules Martin, pastoor van Louveigné. Een tekening van zijn wapen (waarschijnlijk gemaakt naar een rouwbord, aangezien er zijn overlijdensdatum op staat), vonden wij in één van de manuscripten van de wapenheraut Abry, berustend bij het Rijksarchief in Luik⁴. De kleuren zijn hier aangegeven door middel van arcering of aangeduid met afkortingen.

Tekening door Abry van het wapen van Dieudonné-Joseph de La Haye de Bombray, lid van de Provinciale Raad van Stavelot.

Eveneens in het wapenboekje van Abry staat een schetstekening van het wapen van kapitein Jean de La Haye⁵. Abry tekende hierin de wapens die geschilderd waren op het plafond van de kerk van Forêt. Het plafond van deze kerk is helaas in de 19e eeuw afgebroken⁶! Maar gelukkig heeft Abry in zijn tijd reeds de afbeeldingen nagetekend, en zelfs enige kleuren aangegeven . . .

Tekening van het wapen van Jean de La Haye, in het "Armorial de poche de Abry", naar de afbeelding op het plafond van de kerk van Forêt, 1687.

In de hoofdlinie Les Neiges van de familie De La Haye duikt het wapen in de elfde generatie plots weer op, maar nu "gebroken". Men "breekt" een wapen wanneer het niet volgens de normale filiatie van vader op zoon wordt overgeleverd. Men kan een wapen op allerlei manieren breken, door het aanbrengen van een kleine wijziging⁷. Dit is hier ook het geval. Johan Gerard Joseph Paulissen (1759-1824) notaris te Maastricht, had blijkbaar geen eigen familiewapen⁸. Hij nam toen het wapen van zijn moeder aan, Marie Anne de La Haye, maar respecteerde wel de heraldische regels door er een "breuk" in aan te brengen: hij verving de bollen, links onder, door een geschaakt veld. Van dit aldus nieuw gevormde wapen Paulissen, dat in feite een "gebroken" wapen De La Haye is, zijn afdrukken van inkt- en lakzegelstempels bekend⁹.

Tenslotte zijn er nog twee representanten van de hoofdlinie Trembleur die het wapen intensief voerden. Johann Wilhelm de La Haye, gedoopt in Mechelen in 1671, notaris te Aken van 1705 tot aan zijn dood in 1725, gebruikte het als lakzegel¹⁰. Uiteraard zijn ook hier de kleuren onbekend¹¹.

Inkstempel van notaris Jean Gérard Joseph Paulissen (1759-1824). Afdruk van 1784.

Lakzegel van notaris Jean Gérard Paulissen. Afdruk van 1788.

Lakzegel van Johann Wilhelm de La Haye, notaris te Aken. Afdruk van 1721.

Van Jérôme de La Haye zijn meerdere afbeeldingen van het wapen bekend: een schildering (in kleur) op het prachtige plafond van de kerk van Soumagne; een (gekleurde) afbeelding op een rouwbord in de kerk van Theux, waar Jérôme pastoor was van 1689 tot aan zijn dood in 1714; een (ongekleurde) afbeelding op de houten lambrizing in de kapel Wolff van de kerk van Theux¹², en tenslotte zijn lakzegeltje¹³.

B

C

(Fotobijchrift: A - B - C - D).

De afbeeldingen van het wapen van Jérôme de La Haye († 1714) in de kerken van Soumagne en Theux en zijn lakzegel (foto's copyright ACL Brussel).

D

De oudste gezamenlijke voorvader, waarvan alle wapendragers afstammen, is Winand de La Haye (generatie III), die leefde van circa 1470 tot 1542¹⁴. Of hij inderdaad het wapen heeft ontworpen, of dat het nog ouder is, is niet bekend.

Het wapen heeft in de loop der eeuwen slechts minime wijzigingen ondergaan. Varianten treft men niet zozeer aan in de figuren (soms slechts in de aantallen besanten en lilies), maar wel in de kleuren. Met name de dwarsbalk wil wel eens van groen, blauw worden. Mijn onderzoek richt zich momenteel op de vraag welke van de varianten de oudste c.q. de meest authentieke zijn. Wellicht kan daarover binnen afzienbare tijd meer bericht worden. Vooralsnog staat vast dat het wapen De La Haye een praktisch ongeschonden brok familietraditie is, een familiewapen zoals het behoort te zijn.

Mijn onderzoek naar afbeeldingen van het familiewapen heeft me tenslotte nog iets geleerd, wat ik al lang vermoedde, maar waarvan ik nu een eclatante bevestiging vond: aan de vermeldingen en de beschrijvingen in de literatuur heeft men weinig tot geen houvast. Ons familiewapen staat in allerlei wapenboeken zoals die van Rietstap, Bosmans en De Limbourg, maar ofwel zonder enige bronvermelding of indicatie van vindplaats, ofwel met een zo gebrekkige bronvermelding dat de betreffende afbeelding onvindbaar blijkt. Bovendien blijken de kleuren en de figuren nogal eens verkeerd geïnterpreteerd te zijn of onjuist weergegeven. Kortom, het moge iedereen een les zijn: geloof pas wat de literatuur u voorhoudt, als u het zelf geverifieerd hebt!

Een artikel over het gebruik van een familiewapen is helaas niet compleet zonder een alinea over het mis-

bruik ervan. Het wapen van de Overmase familie De La Haye is ten onrechte overgenomen door twee gelijknamige families uit de regio. Het werd geïsurpeerd door de familie Lahaye uit Lambermont, die van oorsprong stamt uit het gehucht La Sèche Haye onder Soumagne¹⁵. Deze "ontlening" dateert uit de twintigste eeuw en is daarmee vrij recent. Maar reeds in de zeventiende eeuw werd ons wapen gevoerd door de familie Hagen uit Walhorn; afbeeldingen zijn bekend van Joannes Josephus Hagen, abt van Kloosterrade¹⁶ en van zijn broer Henricus Hagen, secretaris van de bank Walhorn¹⁷. Deze familie Hagen stamt uit het franstalig deel van Clermont en heette van oorsprong . . . De La Haye. Zij heeft echter geen enkele band met de familie van schrijver dezes, en voerde het betreffende wapen dan ook ten onrechte¹⁸.

Slechts één gedachte kan ons hierbij troosten: de Zuid-Limburgse familie De La Haye, de onze dus, heeft zich zelf in de negentiende eeuw het wapen van een Franse familie De La Haye aangemeten¹⁹! Conclusie: wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook een ander niet.

Wapen van Joannes Josephus Hagen, abt van Kloosterrade.

Régis de La Haye

Louis Loyensstraat 22, 6221 AK Maastricht

NOTEN

1. C. Pama, *Rietstaps Handboek der Heraldiek* (Leiden, E.J. Brill, 1987⁵), p. 73.
2. Zie mijn bijdrage: *Het familiewapen (I)*, in: *Journal de La Haye* 1 (1985), p. 16-17.
3. Vindplaatsen van de hierbij afgebeelde zegelstempels:
 - eerste zegelstempel van Joannes Wynand de La Haye, notaris te Maastricht: GAM, NA 1675, losse enveloppe bij akte van 16 december 1695.
 - tweede zegelstempel van Joannes Wynand de La Haye, notaris te Maastricht: GAM, NA 1683, akte van 31 juli 1702.
 - inktstempel van Godfried de La Haye, notaris te Gulpen: RAL, archief schepensbank Wijlre, aanbreng 1736, omslag Etenaken, nr. 2.
4. AEL, Fonds Abry no. 27 fo 466 B. *Litt.*: Joseph Stekke, *L'Armorial de Poche d'Abry*, in: *Bulletin de la Société des Bibliophiles Liégeois*, t. 20 (1959), p. 67.

5. AEL, Fonds Abry no. 31 p 30.
6. V. Heuchenne, *L'église paroissiale Sainte-Catherine à Forêt*, in: *Leodium* 52 (1965), p. 41-44.
7. C. Pama, *Rietstaps Handboek der Heraldiek* (Leiden, E.J. Brill, 1987⁵), p. 264-270.
8. M.G.M.A. van Heyst, *Genealogie Paulissen*, in: *Gens Nostra* 7 (1952), p. 82-84.
9. Vindplaatsen van de hierbij afgebeelde stempels: inktstempel: GAM, NA 2545, akte van 2 februari 1788; lakstempel: GAM, NA 2545, akte van 27 april 1784.
10. Zie over hem mijn bijdrage: *Das Familiewappen (2). Der Aachener Notar Johann Wilhelm de La Haye*, in: *Journal de La Haye* 1 (1985), p. 32-34.
11. Vindplaats van het hierbij afgebeelde lakzegel: GAM, NA 1748, op stuk van 9 augustus 1721, ingevoegd 13 september 1721.
12. Zie over hem mijn bijdrage: *Het familiewapen (3). Jérôme de La Haye, pastoor van Theux*, in: *Journal de La Haye* 4 (1988), p. 163-173.
13. AEvL, G VII 25.
14. Zie over hem mijn bijdrage: *Twee broers, de een had kinderen, de andere niet*, in: *Journal de La Haye* 2 (1986), p. 92-94.
15. Mathieu L.J. Lahaye, [genealogie] *Lahaye*, in: *Archives Verviétoises* 13 (1955), p. 2-8. Zie verder mijn bijdrage: *Andere families De La Haye*, in: *Journal de La Haye* 2 (1986), p. 51-57, alsmede het artikel vermeld in noot 12.
16. Zie over hem: J.M. Gijsen, *Haghen, Joannes Joseph, abt*, in: *NBW*, dl. 3, col. 369-374. - Afbeelding van zijn wapen: RAL, archief Kloosterade, inv. nr. 1185.
17. G. Grondal, *Walhorn. Notices historiques*, in: *Bulletin de la Société Verviétoise d'Archéologie et d'Histoire*, t. 45 (1958), p. 103.
18. Een studie over de familie De La Haye van Clermont met een vertakking naar Walhorn en Aken die de naamsvetaling Hagen aanneemt, zal binnen afzienbare tijd van mijn hand verschijnen.
19. Zie mijn bijdrage: *De mystificatie van de Franse afstamming*, in: *Journal de La Haye* 1 (1985), p. 10-16.

